

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 33.

Fredagen den 15 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen Anders Emil Hansson, Trollhättan, vilken sedan den $\frac{3}{4}$ 1936 vårdas å härvarande lasarets medicinska avdelning för hjärtsjukdom, är alltjämt tillsvidare på grund av sin sjukdom oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, vilket härmed på begäran intygas.

Borås den 14 maj 1936.

M. Odin.

Överläkare vid med. avd.

§ 3.

Föredrogos var för sig samt hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 265, angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.; och

nr 266, angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av herr förste vice talmannen *Magnussons* på bordet liggande motion nr 828 överlämnades densamma, såvitt anginge anslag till Jordbrukets kreditkassor, till jordbruksutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Härpå föredrogos var för sig samt remitterades till bankoutskottet de jämväl å bordet vilande motionerna:

nr 829 av herr *Holmström*; och

nr 830 av herr *Persson* i Trången *m. fl.*

§ 5.

Slutligen föredrogos men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 104—109, bankoutskottets utlåtanden nr 56—61, första lagutskottets utlåtande nr 37 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 33.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående avlöningsanslag för medicinalstyrelsen; och

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m. m.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom;

nr 45, i anledning av väckt motion om utredning angående en modern hyreslagstiftning;

nr 46, i anledning av väckta motioner om viss ändring av norrländska arrendelagen med mera; och

nr 47, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen; samt

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Erlander</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 15 maj,
› <i>Johanson</i> i Hallagården	› 3 › › › 15 ›
› <i>Ryberg</i>	› 2 › › › 16 ›
› <i>Englund</i>	› 4 › › › 16 ›
› <i>Skoglund</i>	› den 16 maj,
› <i>Ericson</i> i Boxholm	› 3 dagar fr. o. m. den 16 maj,
› <i>Björk</i> i Tryde	› 3 › › › 17 ›
› <i>Landgren</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Johansson</i> i Hälleforsnäs	› 3 › › › 17 ›
› <i>Leo</i>	› den 16 maj,
› <i>Eriksson</i> i Falun	› 4 dagar fr. o. m. den 16 maj och
› <i>Magnusson</i> i Skövde	› den 16 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.8 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 16 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt därom den 9 innevarande maj fattat beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall äga rum under innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen:

herr <i>Fast</i>	till revisor med herr <i>Lovén</i>	som suppleant
» <i>Hage</i>	» » » » <i>Hallén</i>	» »
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	» » » » <i>Lindmark</i>	» »
» <i>Laurén</i>	» » » » <i>Leffler</i>	» »
» <i>Olsson</i> i Närlinge	» » » » <i>Andersson</i> i Grimbo	» » och
» <i>Törnkvist</i> i Karls- krona	» » » » <i>Andersson</i> i Igelboda	» »

var och en med 131 röster.

§ 2.

Enligt därom likaledes den 9 i denna månad fattat beslut företogs vidare val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

- herr förste vice talmannen *Magnusson*,
- » *Andersson* i Falkenberg,
 - » *Anderson* i Norrköping,
 - » *Blomquist*,
 - » *Carlström*,
 - » *Danielsson*,
 - » *De Geer*,
 - » *Ericson* i Boxholm,
 - » *Eriksson* i Falun,
 - » *Fast*,
 - » *Hammarlund*,
 - » *Johansson* i Sollefteå,
 - » *Johansson* i Uppmälby,
 - » *Leffler*,
 - » *Lindmark*,

herr *Lovén*,
 » *Paulsen*,
 » *Pehrsson* i Bramstorp,
 » *Persson* i Tidaholm,
 » *Petersson* i Lerbäcksbyn,
 » *Severin*,
 » *Skoglund*,
 » *Werner* i Hultsfred och
 » *Westman*,

var och en med 121 röster samt

suppleanter:

herr *Brännström* i Skellefteå,
 » *Brännström* i Burträsk,
 » *Olsson* i Mellerud,
 » *Svensson* i Grönvik,
 » *Hällgren* och
 » *Liedberg*,

var och en med 52 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottnings.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1 och 2 här ovan omnämnda valen.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtanden nr 44—47 samt sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

§ 5.

Härefter föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 75 § stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142) m. m.; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, angående möjliggörande av en centraliserad och ekonomiskt fördelaktig förvaltning av hälsovårdsangelägenheterna i kommuner och municipalsamhällen; och

nr 13, angående viss omläggning av hälsovårdsnämndernas på landet befogenheter och åligganden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Vidare föredrogos punktvis statsutskottets utlåtande, nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa kostnader dels i anledning av jagaren Klas Ugglas grundstötning dels och för inköp av drivmedel till flottan; och biföll kammaren vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 7.

Till avgörande förelåg härpå statsutskottets utlåtande, nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 3*, angående avlöningar till befattningshavare å fångvårdsstaten, yttrade

Ang. avlöningar till befattningshavare å fångvårdsstaten.

Herr **Persson** i Tidaholm: Herr talman! Under denna punkt har utskottet till behandling förehaft en av herr Norling m. fl. i denna kammare väckt motion, vari bland annat hemställts om begränsning av arbetstiden för den lägre fångvårdspersonalen.

Utskottet säger nu beträffande denna motion, att »vissa skäl dock kunna anföras för genomförande av en arbetstidsbegränsning vid fångvården. Utskottet är emellertid för sin del icke berett att på grundval av föreliggande utredningsmaterial taga ställning till detta spörsmål». Med hänsyn till vad sålunda anförts och då utskottet haft anledning förutsätta, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen. Jag skall naturligtvis icke gentemot ett enhälligt utskott ställa något eget yrkande, detta så mycket mindre som jag tillfullo förstår utskottets ståndpunkt, då det icke ansett sig kunna genomföra en så pass genomgripande reform som det här är fråga om på grundvalen av en enskild motion. Jag tar mig emellertid, herr talman, friheten att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta en hemställan, att han måtte ha sin uppmärksamhet fäst på här ifrågavarande spörsmål.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för filthattar;

nr 33, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för paraply- och parasollspröt samt sammansatta paraplyställningar; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av rätt till restitution av B-skatt jämte en i ämnet väckt motion;

andra lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckta motioner angående en utvidgad livsmedelslagstiftning; samt

statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till statens byggnads-lånebyrå.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. främ-
jande av bo-
stadsförsörj-
ning för
mindre be-
medlade, barn-
rika familjer.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer jämte i ämnet väckta motioner.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 3 av det vid propositionen under »Utgifter för kapitalökning. Bil. 3» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i punkten 23 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 650,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Ström m. fl.* väckt motion, nr 137, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att, utöver det av regeringen föreslagna beloppet, 15,000,000 kronor, anvisa ytterligare 10,000,000 kronor till kapitalökning för lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer och att detta belopp för budgetåret 1936/1937 alltså skulle fastställas till 25,000,000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *Henrikson m. fl.* väckt motion, nr 131, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1936/1937, utöver det av regeringen äskade beloppet 650,000 kronor, anvisa ytterligare 250,000 kronor, så att det sammanlagda beloppet för detta ändamål uppginge till 900,000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* väckt motion, nr 235, vari föreslagits, att riksdagen måtte anvisa 100,000,000 kronor till en bostadsproduktionsfond samt medgiva, att denna fond finge användas för finansiering av bostadsproduktion efter i huvudsak de grunder, som angivits i motionen.

Utskottet hemställe,

I. att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) — med avslag å motionen II: 137 — såsom kapitalökning för lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) — med avslag å motionen II: 131 — till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 650,000 kronor;

II. att motionen II: 235 icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Ström**: Herr talman! Den socialistiska gruppen har på nu förevarande punkt väckt en motion om höjning av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget 15 miljoner kronor till 25 miljoner kronor.

Denna ökning är föranledd av det förefintliga mycket omfattande behovet

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

av bostäder åt barnrika familjer. Enligt bostadssociala utredningens beräkningar skulle för fyllandet av det mest trängande behovet på detta område erfordras en byggnadsverksamhet som kostade ungefär 200 miljoner kronor. Man har vidare räknat med, att staten skulle bidra till detta belopp med ungefär 90 miljoner kronor i form av lån. Förra året beviljades emellertid endast 10 miljoner, och nu föreslås från regeringens sida 15 miljoner kronor. Det blir alltså på två år 25 miljoner kronor. Det är klart och tydligt att om man i fortsättningen skall hålla samma takt, så kommer det att ta ungefär åtta år innan det mest trängande behovet blivit tillfredsställt. Man bör då också kunna räkna ut, att den generation av barn som nu finns i dessa bostäder, vilka man dock ansett vara av den beskaffenheten att de borde omedelbart utdömas, allt fortfarande måste växa upp i dessa bostäder och utan att sålunda komma upp i den förbättrade bostadsstandard, vars absoluta nödvändighet är något som utredningen utgått från. Det är med tanke härför som vi ansett det nödvändigt med en höjning av detta anslag till belopp som vi här ha begärt, nämligen 10 miljoner kronor. Om man hölle den takten även i fortsättningen, skulle det betyda, att man under de tre närmaste åren skulle kunna fylla det bostadsbehov som bostadssociala utredningen räknat med. Man kan redan nu konstatera, att det krav som utredningen framfört är ett minimum. Enligt regeringens och utskottets förslag skulle det dröja åtta år innan frågan finge sin lösning. Vi ha icke kunnat finna detta vara riktigt. Man har räknat med att mer än 20.000 barnrika familjer äro i omedelbart behov av förbättrade bostäder. Om vi räkna med ett så lågt barnantal i varje familj som 3 skulle sålunda, om frågans lösning nu skall ytterligare förhalas, icke mindre än 60,000 barn få växa upp i sådana här dåliga bostäder, i vilka de, enligt vad man konstaterat, ådraga sig sjukdomar för livet. Det är ju inte så synnerligen samhällsekonomiskt just nu. Nu håller man auktion i fråga om hur många tiotal miljoner man skall kasta ut till militära rustningar, varvid regeringen höjer budet med 5 och 10 miljoner kronor varannan vecka, men när det gäller att skaffa bostäder åt dessa som ha det sämst ställt och som ha så dåliga bostäder, att man kan befara att de ådraga sig sjukdomar för livet, då är man njugg, t. o. m. när det gäller att låna pengar till en sådan verksamhet, ty det är ju det som det rör sig om. Här är det ju icke fråga om ett direkt anslag utan om att låna ut medel, som kommunerna få svara för och som de bostadsbehövande få förränta och betala i form av hyra. Men här är man njugg och inte så angelägen att hålla någon auktion, att höja buden på anförd sätt. Det är detta som förefaller oss så egendomligt. När man nu i höst skall gå ut och visa alla de där husen som man reparerat, visa dem på film, fotografier o. s. v., kan det vara anledning att också komma ihåg, att man för dessa 20,000 familjer uppskjutit frågans lösning på många år genom att icke bevilja tillräckliga anslag. — Vi ha också i en annan motion yrkat på att man borde höja hyresbidraget åt familjer, och om man hade biträtt vår motion om utökning av verksamheten hade man naturligtvis också måst biträda detta förslag.

Beträffande sedan verksamheten i övrigt så är det åtskilligt att säga om denna. Tyvärr rensar man inte alltid ut de dåliga bostäderna, när man byggt nya i stället. Men det var ju meningen att man skulle se till den saken, ty det heter i förslaget: »Vid beviljande av lån skall särskilt beaktas, huruvida kommunen genom välordnad bostadsinspektion och åtgärder för undanröjande av undermåliga bostäder visat verksamt intresse för bostadsförhållandenas förbättring å orten eller ock åtagit sig att för framtiden anordna bostadsövervakning på sätt, som finnes lämpligt efter ortens förhållanden.»

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

Det skulle vara intressant att veta hur man följt och kontrollerat den delen av verksamheten; det berättas åtminstone — t. o. m. av medlemmar av denna bostadssociala utredning — att man på denna punkt alldeles förbisett att göra någonting. Om man skall flytta de barnrika familjerna från de undermåliga bostäderna, skall man också se till att få bort dessa och inte låta andra familjer flytta in dem som inte ha några barn, när de flytta in, men som kanske få. På det viset får man ju sedan göra om proceduren. Det är alltså nödvändigt att man ser till, att dessa dåliga bostäder avlägsnas och icke uthyras på nytt, och att man inte befriar vissa kommuner från att ordna bostadsförsörjningen på annat sätt, genom dessa bostäder för barnrika familjer.

Det kan i detta sammanhang också konstateras, att man ifrån statsutskottets sida till och med är så njugg, att man i fråga om bostadslånefonden dragit in på hjälpen och understödet från statens sida. När det gäller frågan om anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen har man ju inte ens följt regeringens förslag utan minskat detta med 1 miljon kronor, och då är att märka, att enligt detta förslag icke något skulle utgå för nybyggnader utan endast för bostadsförbättringar. Man ger med ena handen några miljoner till lån för bostäder, men så tar man igen med den andra. Tidigare har det åtminstone utgått 3 miljoner för sådana ändamål, men nu utgår ingenting till nybyggnader och de 2 miljoner, som nu skola beviljas enligt statsutskottets förslag, få endast användas till förbättringar. Vi ha även på den punkten ansett, att man skulle bättra på förslaget, och följaktligen yrkat på att regeringens förslag skulle ökas till det dubbla, nämligen 6 miljoner, och att anslaget även skulle få användas till nybyggnader. Men också på denna punkt har man ställt sig avvisande, och det gör ju, att man kan befara, att statens stöd i fortsättningen till att skaffa folk bostäder inte blir bättre utan i vissa fall till och med knappare än tidigare. Kommer därtill, att kommunerna ha vissa svårigheter på grund av bestämmelserna om $\frac{2}{3}$ majoritet — bestämmelser, vilkas avskaffande vi påyrkat — så kan man befara, att det alltjämt blir mycket svåra bostadsförhållanden och att man inte rensar upp och sanerar de kvarter, framför allt i de större städerna, som skulle avlägsnas och som det är en skam för ett samhälle att bibehålla och uthyra till bostäder åt folk. Statsmakterna och kommunerna ha här förpliktelser. Om statsmakterna ginge i spetsen och fullgjorde sina skyldigheter, skulle man ha anledning att hoppas och tro på, att kommunerna också skulle följa detta goda exempel och taga kraftigare tag för att förbättra bostäderna.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här yttrat hemställer jag för det första om bifall till den av mig väckta motionen och för det andra om bifall till den av herr Henrikson m. fl. avgivna motionen om utökat anslag till hyresbidrag.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Statsutskottet har i detta sammanhang behandlat även vårt yrkande om visst anslag för skapande av en bostadsproduktionsfond, som skulle bedriva bostadsbygge efter andra principer än de, som föreslagits av regeringen. Jag vill, innan jag med några ord kommenterar detta förslag, något beröra själva den huvudfråga, som nu föreligger, nämligen statsutskottets förslag om 15 miljoner kronor till visst slags bostadssubvention.

Det är påtagligt, att denna verksamhet i och för sig måste få allt möjligt stöd av den svenska riksdagen, och när jag här framför vissa kritiska synpunkter på, hur verksamheten hittills bedrivits, gör jag det inte för att på något

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

sätt lägga hinder i vägen eller solidarisera mig med de krafter, som gärna vilja sticka pinnar i hjulet för att på det sättet förhindra denna verksamhet.

Det var som bekant i fjol som riksdagen för första gången beslöt pröva denna väg för att bispringa nödställda, stora familjer. Med de erfarenheter, som man sedan har vunnit, tycker jag, att man redan nu kan draga vissa, om också icke alldeles bestämda slutsatser. Det är framför allt tre frågor, som jag tänkte kosta några ord på, nämligen frågan om byggnadskostnaderna, frågan om verkningarna för de familjer, som beröras, och frågan om skötseln och kontrollen av hela denna verksamhet.

Regeringens förslag har tagit som utgångspunkt den bostadssociala utredningens betänkande. I detta betänkande framhålles, att man skulle kunna bygga s. k. landshövdingehus med lägenheter om 2 rum och kök för en årshyra av 655 kronor. Med hänsyn härtill frågar man sig, varför man då enligt byggnadslänebyråns eget material godtar byggnadsförslag, som innebär, att hyran skall behöva sättas till 800 kronor. Detta är så mycket mera märkligt, som det delvis råkar vara samma personer som ha utarbetat förslagen i bostadssociala utredningen och som nu ha uppgjort förslag till byggnadskostnader och »entreprenadanbud». Man måste därför redan nu fråga sig, om det är bostadssociala utredningen, som räknat fel, när den kalkylerat vad dessa lägenheter skola kosta, eller om det är vederbörande »entreprenörer» som gjort felräkningen. Det är ju minst sagt egendomligt, att exempelvis arkitekt Wallander i bostadssociala utredningen anser, att man kan bygga och amortera dessa lägenheter för en årshyra av 655 kronor, medan å andra sidan arkitekt Wallander i H. S. B., alltså den främste »entreprenören» i detta fall, anser, att man inte kan göra det under 800 kronor.

Redan denna motsägelse, som är för alla påtaglig, gör ju, att man måste fråga sig: Var ligger felet? Ligger det i utredningens kalkyler eller ligger det i H. S. B:s kalkyler? Och under alla förhållanden måste man fråga sig: Har det varit så riktigt att godtaga sådana anbud med hänsyn till själva det förmaterial, som man tidigare hade att räkna på?

Det är klart, att det inte går för en icke sakkunnig att analysera alla de faktorer, som bidragit till att hyrorna skulle springa upp på detta sätt, men jag vill i alla fall peka på några exempel, som visa motsättningarna mellan beräkningarna och de resultat, som man har kommit till. H. S. B. beräknas exempelvis behöva 4.75 % ränta och 10 års amortering på de översta 5 procenten av insatskapitalet. (De övriga 95 procenten skall ju staten sätta in.) Andra entreprenörer ha, enligt vad jag erfarit, räknat med väsentligt lägre ränta. Här föreligger alltså en påtaglig skillnad i fråga om bedömningen. Vidare beräknar man i bostadssociala utredningen onera till 2.15 procent av omkostnaderna, medan däremot H. S. B., alltså spekulanten i detta fall, räknar med inte mindre än 3 procent och till och med mera i vissa fall.

Ännu ett exempel. Man inräknar i dessa kostnader från H. S. B. även arvoden till H. S. B:s riksförbund, styrelsearvoden och dylikt. Man frågar sig verkligen, om man, då fråga är om statsanslag för en sådan byggnadsverksamhet, behöver inräkna även sådana kostnader.

Beträffande frågan, hur detta verkar för familjerna, kan man ställa som en första fråga, om inte de lägenhetstyper, som man nu går in för, äro ganska små, t. ex. 42 kvm. för en lägenhet om 2 rum och kök, som H. S. B. räknar med. Detta förefaller mig, med hänsyn till de familjer som skola bo i dessa lägenheter, vara snålt tilltaget. Där ges inte för de barnrika familjerna det utrymme, som riksdagen själv ansett nödvändigt, då man gick in för denna form att bispringa de stora familjerna. I de direktiv, som utarbetats, finnas

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

egentligen inga bestämmelser om, att ett lämpligt antal av dessa lägenheter borde göras större än 2 rum och kök, d. v. s. 3 rum och kök för de större familjerna. På många platser uppges det, att man egentligen inte bygger större lägenheter i dessa fastigheter än 2 rum och kök, på en del platser till och med blott 1 rum och kök. Nu vet jag inte, om även dessa små lägenheter om 1 rum och kök äro avsedda att användas till barnrika familjer. Det är möjligt, att så inte är fallet, men skulle det vara det, måste detta utan tvivel strida mot själva den tankegång, som varit vägledande för riksdagens beslut i detta fall.

Sedan en annan fråga. Finns det några garantier för att de stora familjerna verkligen hyra 3-rumslägenheter? Det förefaller ganska antagligt, om man nu beträffande dessa fastigheter går in för att ha olika hyror för 2- och 3-rumslägenheterna, att det vore frestande för en hel del familjer att, trots att de ha för många barn för att bo i en 2-rumslägenhet, välja en sådan därför att hyran där är billigare. Såvitt jag kan se är det ingenting i direktiven som hindrar en sådan utveckling, men jag tror, att själva tanken med denna verksamhet har varit, när man gått in för att subventionera byggen för sådana stora familjer, att dessa också skulle ha lägenheter som svara emot barnantalet.

En annan fråga, beträffande vilken det förefaller vara en lucka i själva bestämmelserna, är: Hur skall man göra, när barn till sådana barnrika familjer fyllt 16 år? Är det meningen, att sådana familjer då skola flytta och återigen kastas ut i tidigare miserabla bostadsförhållanden, därför att deras barn inte längre betraktas såsom minderåriga och följaktligen inte skulle vara berättigade till den hjälp, som man här ger?

Det är anledning att uttrycka en farhåga för att denna hjälp får en viss anstaltskaraktär, om man på detta sätt redan från början genom att fösa ihop barnrika familjer ger själva verksamheten intryck av fattigvård eller anstaltsvård för vederbörande familjer.

Det föreligger vidare en fara med de nuvarande direktiven, att även vederbörande husägare eller husbyggare vid uthyrningen av dessa lägenheter mera tager hänsyn till vederbörande familjers betalningsförmåga än själva behovet av hjälp. Jag har erfarit, att exempelvis H. S. B. visserligen har åtagit sig att hyra ut och riskera att inte få betalt för hyran men i gengäld förbehållit sig vräkningsrätt. Jag kan inte tänka mig, att en sådan anordning, som tillåter vederbörande husägare att vråka nödställda barnrika familjer ifrån bostäderna, skulle motsvara själva den andemening, som riksdagen haft med alla dessa åtgärder.

Beträffande frågan om skötseln av verksamheten så har det redan av en föregående talare påpekats, att kravet på kontroll — att det skall vara en effektiv bostadsinspektion — näppeligen fullföljts på sätt som bort ske. Vi ha ju i vår omedelbara närhet i »gamla staden» exempel på, hur människor få bo under de mest miserabla förhållanden i bostäder, som det inte borde vara tillåtet att bo i och som, om det vore en verkligt effektiv bostadsinspektion, inte skulle vara tillåtna för människor att bo i.

En annan fråga i detta sammanhang är frågan om tomterna. De nuvarande direktiven möjliggöra faktiskt för kommunerna att anvisa sådana tomter för dessa bostadsbyggen, som äro svårsålda ur vederbörandes egen synpunkt. Det har uppgivits för mig, att det finns exempel på att man upplåtit tomter till denna byggnadsverksamhet, som man inte kunnat bli av med på annat sätt och som bestått av sådan mark, att byggnadskostnaderna ovillkorligen måste bli mycket dyrare än om det givits möjlighet att erhålla tomtmark, som svarat emot vad som i allmänhet användes och av kommunerna tillhandahålles.

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

Vidare kan man faktiskt konstatera, att en del kommuner inte ha bedrivit den förberedande verksamheten med den fart och snabbhet, som borde varit möjlig. Exempelvis uppges från Göteborg, att man där i inte mindre än 7 månader låg på själva ansökningarna och förberedelserna för denna byggnadsverksamhet. Det gick ju så långt, att till och med den socialdemokratiska tidningen där nere, Ny Tid, var tvungen att påtala förhållandet och anklaga de kommunala myndigheterna för att de saboterade riksdagens åtgärder.

Dessa anmärkningar, som jag här gjort, gälla ju i stort sett detaljer, men dessa detaljer äro dock av den betydelse, att det är nödvändigt att redan nu göra riksdagen och även regeringen uppmärksam på dels de luckor, som finnas, och dels vissa resultat, som icke äro tillfredsställande.

Därmed vill jag säga några ord om den motion, som vi ha väckt i denna fråga och som egentligen rör sig om en helt annan sak.

Jag vill redan nu understryka, att jag självfallet yrkar bifall till utskottets förslag i vad det gäller bifall till regeringens förslag, och att jag inte anser det riktigt att ställa vårt förslag såsom motförslag. Vid upprättandet av vårt förslag ha vi utgått från det material, som den sociala bostadsutredningen själv levererat. Detta material visar, att svenskarna bo dyrt, dyrare än befolkningen i något annat land. Medan exempelvis hos oss $\frac{1}{4}$ och i vissa fall till och med $\frac{1}{3}$ av familjens årsinkomst går åt till hyra, är i vårt grannland Norge motsvarande siffra $\frac{1}{5}$ och i Danmark $\frac{1}{6}$ eller $\frac{1}{7}$. Svenska folket bor alltså dyrt, den saken är klar, och den är ytterligare accentuerad genom bostadssociala utredningens betänkande. *Men svenska folket bor inte bra* i motsvarighet till de oerhörda belopp, som det måste lägga ut för hyror. Den hyresstegring, som ägt rum under åren efter kriget och som bara för Stockholms vidkommande nästan innebär en fördubbling, visar, att det i själva systemet måste vara några särskilda faktorer, några särskilda missförhållanden, som trissa upp hyrorerna och som samtidigt hålla nere bostadsstandarden för det svenska folket. I denna utredning påpekas — jag tror det är Stockholms fastighetskontor som påpekar det — att den främsta anledningen till den nuvarande bostadsstandarden och framför allt till de nuvarande höga hyrorerna är egentligen att finna i den bristande tillgången på lägenheter. Man har beräknat, att inte mindre än 27 procent av den hyresstegring, som ägt rum efter kriget, direkt kommer på den bristande relationen mellan tillgång och efterfrågan på bostäder. Och just denna bristande tillgång på bostäder, som för närvarande gör sig gällande, har också samtidigt möjliggjort ett hejldöst spekulerande och ett upptrissande av fastighetsvärdena, som ytterligare komplicerar hela situationen. Det nämnes exempelvis, att ett hus vid Drottninggatan, som på 50 år inte undergått någon modernisering, under denna tid fått sitt taxeringsvärde ökat med inte mindre än 1,340 procent eller från 80,000 till 1.100,000 kronor. Den spekulation, som gör sig gällande på bostadsmarknaden, har trissat upp fastighetsvärdena, och den är en faktor, som förhindrar åtgärder syftande såväl till en sanering av bostadsbeståndet som till ökning av antalet bostäder, varigenom hyrorerna skulle kunna sänkas — det enda effektiva sättet att råda bot på missförhållandena på detta område.

I den proposition, som varit föremål för utskottets behandling och blir föremål för behandling om en stund, solidariserar sig statens byggnadslånebyrå med det nuvarande systemet i det att den egentligen endast förordar ombyggnad av gamla fastigheter i stället för *nybyggnad* av fastigheter. Det heter, att »i den mån bostadshus utrymdes för ombyggnadsföretag, bereddes en viss, på flera håll säkerligen önskvärd andhämtning på bostadsmarknaden, ågnad att minska förutsättningarna för bostadskrascher, vilka ur

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

alla parters synpunkt städse vore av ondo». Till detta uttalande ansluter sig t. o. m. egendomligt nog socialminister Möller, då han säger — jag citerar ur propositionen: »Lika med byggnadslånebyrån anser jag icke tillräckliga skäl föreligga i nuvarande läge att fullfölja den statliga låneverksamheten i fråga om nybyggnadslån.» Men om man ställer sig på den ståndpunkten, kommer man inte långt, även om man på vissa omvägar pumpar in stora kapitalbelopp för att hjälpa de stora familjerna att få bostäder. Enligt min mening är det skäl nog för nybyggnad, att, såsom bostadssociala utredningen konstaterar, 25,000 å 30,000 av de nuvarande bostäderna måste utdömas såsom ovärdiga för människor att bebo, att 47 % av de svenska medborgarna äro trångbodda, att 60 % av alla stora familjer ha för små lägenheter i förhållande till den standard man nu anser vara minimistandarden i detta avseende. Jag anser också, att när statsrådet Möller nyligen på den socialdemokratiska partikongressen förklarade, att man äntligen måste göra slut på det missförhållandet, att familjer skola bo i så små lägenheter som ett rum och kök, och sålunda solidariserade sig med tanken på en bättre bostadsstandard för familjerna i vårt land, detta strider mot den slutsats, som såväl han som statens egnahemslånebyrå i detta fall kommit till.

De som främst drabbas av dessa missförhållanden äro självklart de fattiga och särskilt de fattiga stora familjerna i vårt land. Nu gläder man sig emellertid åt att trångboddheten visar tendens att minskas i någon mån. Undersöka vi då det material, som man stöder sig på, finna vi, att glädjen endast är en glädje över att människorna skaffa sig mindre antal barn numera. På det sättet ökas ju antalet rum per antalet medborgare. I verkligheten har denna s. k. tendens inte motsvarighet i det förhållandet, att man nu kommit fram till högre bostadsstandard överhuvud taget. Dessutom har det ju framkommit av utredningen, att de familjebildande åldrarna utökats under de sista åren och komma att utökas under en ganska lång följd av år. Detta tror jag är den verkliga innebörden i den s. k. glädjande tendens, som en del gott folk anser vara skäl nog för att man icke bör vidtaga några nämnvärda åtgärder för att sanera på detta område.

I det förslag vi ställt stödjade vi oss på den tankegång, som varit vägledande för bostadssociala utredningen. Vi ha ansett, att man skall öka antalet bostäder genom en omfattande kommunal byggnadsproduktion, som understödes av staten. Mot denna tankegång har den meningen förts fram, att man därigenom skulle skapa en bostadskrasch, varigenom många människor skulle förlora sina pengar. Jag tror, att denna invändning i och för sig är riktig. Om man i vårt land skulle gå in för att bygga bostäder, så att de som behöva det få hyggliga bostäder för hyggligt pris, och om man skulle följa bostadssociala utredningens rekommendationer att bygga lägenheter om två rum och kök som kunna amorteras med 655 kronor per år, skulle detta säkerligen leda till en krasch på bostadsmarknaden. Men finns det överhuvud taget något annat alternativ? Och man måste fråga: skall hänsynen till spekulationsintressen få hindra, att man vidtager nödvändiga åtgärder för att sanera bostadsmarknaden och för att skapa drägligare förhållanden för medborgarna? Enligt min mening borde denna hänsyn inte få lägga hinder i vägen för dylika åtgärder. Profitintresset borde inte få stå framför intresset att skapa hyggliga bostäder åt människorna. Vi tro inte, att det går att få en verklig sanering till stånd, förrän hela den nuvarande kapitalistiska fastighetsorganisationen, hela inteckningsförfarandet och all spekulation på bostadsmarknaden komma bort. Och de komma inte bort på annat sätt än genom att kommunerna bygga bostäder

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

med stöd av staten på ungefär de vägar, som bostadssociala utredningen varit inne på och som vi i vår motion rekommenderat.

Ett sådant förslag har ganska nyligen avvisats av Stockholms stadsfullmäktige med den motiveringen, att det privata byggnadsinitiativet har större möjligheter att skapa en rationell och ekonomisk bostadsproduktion. Samtidigt fastslår man emellertid, att om kommunen genomför en dylik byggnadsverksamhet, den i vissa avseenden, särskilt vad angår tekniska utredningar och materialinköp, har större möjligheter till kostnadsbesparingar än den enskilda bostadsproduktionen. Vidare erkänner man, att det för byggnadsverksamheten erforderliga kapitalet otvivelaktigt av kommunen kan anskaffas på förmånligare villkor, att kommunen i allmänhet torde ha större förutsättningar än enskilda att anpassa produktionen efter det förefintliga behovet, och att kommunen har möjlighet att åstadkomma större planmässighet vid produktionens bedrivande. Genom dessa konstateranden har man faktiskt slagit ihjäl den invändning man strax förut gjort om att det skulle vara möjligt för det privata initiativet att på ett ekonomiskt fördelaktigare sätt bygga bostäder i enlighet med det behov som föreligger.

Vi ha föreslagit, att riksdagen skulle anvisa ett belopp av 100 miljoner kronor att såsom lån från en bostadsproduktionsfond ställas till förfogande för bedrivande av kommunalt bostadsbygge. Detta belopp är i och för sig högt, men om man jämför det med det behov, som föreligger, är det ringa. Ty man kan säkerligen inte skapa en verklig sanering av bostadsförhållandena utan att det sättes in miljarder. Genom att nu beträda denna väg skulle man ändå steg för steg snart kunna vinna betydande resultat och i fortsättningen lösa frågan. Vi anse, att när man nu är beredd att inom några veckor besluta en försvarsordning, som för en tioårsperiod fastställer ett par miljarders utgifter till militära ändamål, borde det finnas anledning att för lösningen av en så vital och brännande fråga som bostadsfrågan anvisa ett belopp som detta, vilket inte skulle användas till improduktiva ändamål och inte utgå i form av anslag utan i form av kapitalplacering, där staten inte förlorar pengarna utan har alla möjligheter att få igen dem. De utredningar som föreligga visa ju, att man med ekonomiskt hållbara utgångspunkter kan skapa en sådan byggnadsverksamhet. Det finns för närvarande pengar i stor mängd. Det finns ett brännande behov av bostäder, det finns arbetskraft, det finns material och råvaror. Tiden borde väl då vara inne, när vi ännu ha omkring 130,000 arbetslösa, att taga ett verkligt krafttag på detta område. Därmed skulle man vinna, att man finge bättre bostäder, att man finge ett friskare och starkare folk, att man finge arbete åt de arbetslösa. Därmed skulle man också sanera det kanske allra värsta av alla spekulationsträsk, som finnas i den kapitalistiska marknaden, nämligen spekulationerna i människors bostäder.

På grund av det anförda och då vi inte anse, att utskottets förslag om bifall till regeringens proposition står i motsättning till det förslag vi ställt, ehuru vårt förslag egentligen bygger på en annan princip än regeringens, vill jag, samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets förslag i den del som gäller anslag till bostadsförsörjning, yrka bifall till den av oss väckta motionen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Alla som läst igenom utskottets betänkande i dess helhet, vilket jag förutsätter att de allra flesta gjort, måste väl konstatera, att det är verkligt tillfredsställande, att man lyckats ena människor med olika politisk åskådning så långt som härvidlag skett. För att få en ordentlig inblick i hur dessa frågor ligga till i det levande livet ha vi hört experter i olika avseenden. Vi ha lagt ned all möjlig möda på att verkligen

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

få veta, hur det förhåller sig, och detta har också bidragit till att främja den enighet, varav detta utskottsbetänkande präglas.

Jag skall därför inte nu gå in på något svaromål på vare sig det herr Ström eller det herr Hagberg i Luleå anfört utan låta detta vara detta och konstatera, att vi nu från statens sida, om statsutskottets förslag bifalles, anslå sammanlagt ett belopp av 24,800,000 kronor, därav lånemedel utgöra den större delen och direkta skattemedel den mindre delen. Jag skulle tro, att om man bara för tio år sedan kommit och sagt, att i nådens år 1936 den svenska riksdagen komme att ställa så mycket pengar till förfogande, så hade man helt enkelt blivit utskrattad. Ingen hade tänkt sig det på den tiden.

Det väsentliga här är, att alla nu fått upp ögonen för att det behöver göras ofantligt mycket på detta område och insett vikten av att det inte duger med några avbrott härvidlag. Utskottet har fullkomligt enhälligt på denna punkt skrivit på följande sätt: »Utskottet finner i likhet med departementschefen ingen tvekan kunna föreligga därutinnan, att den genom 1935 års riksdags beslut inledda verksamheten för främjande av de mindre bemedlade, barnrika familjernas bostadsförsörjning bör fortsättas.» Detta betyder, att när riksdagen nu tager förslaget riksdagen för sin del väntar, att programmet skall fullföljas. Det är enligt mitt sätt att se en betydande vinst, och den omständigheten, att man omöjligen kan göra allt det som behöver göras på en gång, får inte förringa betydelsen av att i olika avseenden blivit tillstyrkt så stora belopp som utskottet gjort på förslag av Kungl. Maj:t.

Jag vill fästa herr Ströms uppmärksamhet på att han räknar litet lättvindigt, när han säger, att det skulle behövas åtta år att fullfölja programmet med denna takt. Han har rätt så till vida, att när det i fjol beräknades 90 miljoner kronor från statens sida, socialministern tänkte sig en tidrymd av tre år. När sedan vi, som ute i hemorterna syssla med kommunala ting, började gå in på hur det verkligen skulle te sig och om man skulle hinna få det hela färdigt i de olika kommunerna, ansågo vi oss då — d. v. s. i fjol — kunna nedsätta det belopp, som stod till förfogande, och detta visade sig ganska välbetänkt, då det är ett faktum, att det belopp, som anslogs i fjol, visade sig i förhållande till det kommunala maskineriets fortgång räcka till mycket väl. I år är beloppet höjt med 5 miljoner, och det är att förvänta — och för min del hoppas jag det innerligt — att kommunerna ute i landet hunnit i gång så mycket nu, att de verkligen göra anspråk på att få begagna detta belopp. När herr Ström säger, att det skulle draga om åtta år, måste jag påpeka, att om man drager 25 miljoner ifrån 90 miljoner, står det 65 miljoner kvar, och med en takt av 15 miljoner om året, kan det inte räcka mer än cirka 4 år ytterligare. Jag tänker, att herr Ström vill ge mig rätt i att även om det är en något långsammare takt än enligt det ursprungliga programmet, dröjer det i alla händelser inte åtta år innan man lyckats förverkliga planen.

Så vill jag säga en sak till. När man nu betraktar denna bostadsfråga, sådan den är framlagd i föreliggande betänkande, skall man komma ihåg, att vi anslå stora belopp inte bara på denna punkt, där det gäller att låna ut pengar till kommuner och stiftelser och andra i syfte att ordna bostadsfrågan för fattiga, barnrika familjer samt att med skattemedel bidraga till detta ändamål. Vi behandla i dag ett annat betänkande, som bär ett annat nummer — jag vidrör detta ämne redan nu med herr talmannens tillåtelse för att inte behöva komma igen sedan — där vi från utskottets sida ansett oss kunna föreslå riksdagen att öka det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med en $\frac{1}{2}$ miljon.

Vad sedan beträffar herr Ströms påstående att vi varit hårdhänta och prutat

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

på beloppen, så är det ju på det sättet, att det för ombyggnad av gamla fastigheter faktiskt står till förfogande samma belopp som i fjol. När nu departementschefen själv har ansett sig böra — om jag inte minns fel på förslag av byggnadslånebyrån — stoppa upp den verksamhet, som avser nybyggnad, har utskottet anslutit sig till tanken och menat, att det kan vara befogat att ställa samma belopp till förfogande som i fjol eller 2 miljoner kronor.

Det är så med denna fråga, att den kan fylla ut ett dagsprogram i riksdagen, men så som frågan nu ligger till, är det inte nödvändigt att vi ge oss in på ingående granskning och peta på små detaljer, ty det väsentliga är, att den svenska riksdagen blivit enig om att taga ett krafttag för att främja bostadsfrågans lösning i detta land. Med hänvisning till det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Då jag i någon mån har sysslat med detta ärende under de senare åren, skulle jag vilja säga några ord i anledning av de anföranden, som hållits av herr Ström i Göteborg och herr Hagberg i Luleå. Jag ber emellertid först, herr talman, att få uttala min stora tillfredsställelse över att det utlåtande, som här föreligger från statsutskottet, är enhälligt. Det kan — det är min övertygelse — säkert åstadkomma, att det även ute i våra kommuner, där det i dessa spörsmål inte har gått alltför fort, kan lätta en liten smula och möjligheter skapas för större förståelse, så att den takt, som hittills rått på ifrågavarande område, kommer att öka en liten smula. Jag skulle nämligen vilja starkt stryka under, att varje möjlighet att här åstadkomma någonting är beroende av de kommunala myndigheternas intresse och att således, om inte den grundförutsättningen finnes, kan överhuvud taget inte ett enda öre av de i lånefonden liggande medlen komma till användning. Den kritiska granskning av intresset, som här kommer till synes, skall säkert, om det är fråga om att skapa någon effekt av den, göra väsentligt mera verkan, om den riktas åt de olika kommunerna. Då kommer den att ställas in just där den har den verkliga betydelsen.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja säga, då jag hörde — jag tror det var från herr Hagberg — talas om att det dröjt sju månader, innan man kommit i gång, att i statens byggnadslånebyrå har inget ärende, sedan det kommit in dit från kommunerna, legat mera än högst tre veckor, och det har varit den tid, som erfordrats för att man skulle kunna underkasta det den granskning av tekniska sakkunniga, som är nödvändig. Då det gäller den här föreslagna summan, skulle jag vilja framhålla, att det har icke hittills kommit in någon ansökan, som man måst avvisa på grund av att några medel icke stått till förfogande, utan här är läget i stället det, att statens byggnadslånebyrå startar verksamheten för det kommande budgetåret med någon behållning och således icke med någon brist, brist i det avseendet att man måst bordlägga eller avvisa ansökningar i brist av medel. Jag vågar således hysa den bestämda uppfattningen, att om till detta belopp lägges det anslagsbelopp, som statsutskottet föreslår, skall det väl räcka till för det budgetår, som beloppet avser.

Jag skulle sedan vilja säga något både till herr Hagberg och herr Ström, som sade, att man inte har följt bestämmelserna om att det skall utövas kontroll över att samtidigt med att det tillkommer nya bostäder de gamla och mindervärdiga bostäderna utdömas och försvinna. Till det skulle jag vilja säga, att till grund för varje ansökan ligger en rent lokal undersökning, verkställd från bostadsinspektionerna i de olika städerna, av det behov av nya bostäder för barnrika familjer, som föreligger, och av det bostadsbestånd i samhället, som

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

behöver omedelbart utdömas. I intet fall har någon ansökan föredragits i statens byggnadslånebyrå utan att en sådan undersökning har legat till grund. Herr Ström talade om att man skall se till att de dåliga bostäderna bli rivna, men en förutsättning för att de skola kunna rivas är ju, att nya bostäder kommit till, och till dags datum ha inga nya hus kommit i det skick, att man kunnat flytta in människorna i dem, och förrän det förhållandet kommit till kan man inte riva de gamla bostäderna. Varken statens byggnadslånebyrå eller riksdagen kan påfordra, att arbetstakten blir en annan.

Låt mig säga ett par ord om den granskning, herr Hagberg underkastade statens verksamhet i vad gäller byggnadskostnaderna, i vad gäller verkningarna för familjerna och i vad gäller kontrollen över verksamheten. Jag skulle vilja säga, att det är naturligtvis fruktansvärt svårt för en sakkunnig utredning att sätta sig ned och beräkna, vad som är den fullt exakta kostnaden för ett tänkt hus, beläget på den eller den tomten och så eller så gestaltat, och sedan lägga det som ett rättesnöre för ett hus, byggt på det och det sättet på en annan tomt under kanske helt andra förhållanden. Bostadssociala utredningens experter ha varit mycket angelägna att framhålla, när de gjort sina ekonomiska kalkyler, att det är icke Guds ord på något sätt. Man fruktade just, att man skulle lägga beräkningarna till grund och göra gällande som herr Hagberg, att så skall det vara, ty det ha de sakkunniga fastslagit, och det får icke överskridas.

Precisa äro icke de siffror, som man kommit till vid kostnadsberäkningarna och som ligga till grund för det preliminära beslutet om byggnadslån. Det går till så, att statens insats sker i två etapper, första beslutet är preliminärt och bygger på beräknade värden och sedan när huset är färdigt, då staten går till den slutliga prövningen, räknas med faktiska byggnadskostnaden. Jag skulle också i detta sammanhang vilja säga, att man får icke glömma, att det föreligger många olika typer som byggas. Det har byggts stora flerfamiljershus, det har byggts åttafamiljershus, fyrafamiljershus och tvåfamiljershus, och det har byggts enfamiljershus. Jag skulle i detta avseende vilja säga till herr Hagberg, att då han säger, att en bostad om två rum och kök med 42 kvadratmeters golvyta är för liten för en rätt så stor familj, så är det riktigt, men jag kan försäkra herr Hagberg, att statens byggnadslånebyrå har aldrig följt den normen, utan man har utgått ifrån att det finnes sådana familjer, att man får lov att tänka sig tre rum och kök, och att det finns familjer så stora, att man måste räkna med fyra rum och kök för att överhuvud taget tillgodose de krav, som måste ställas i detta avseende. Att det i ett eller annat fall kommer att bli en enrumslägenhet i dessa hus kommer sig därav, att man vid planläggningen måste komma till ett sådant resultat. Men en sådan lägenhet har aldrig varit avsedd för barnrika familjer, och enligt gällande bestämmelser kan överhuvud taget icke på den lägenheten utgå familjebidrag.

När det sedan gäller frågan, vem som skall bli hyresgäst i dessa lägenheter, så är det naturligtvis ett mycket svårt kapitel, i många fall närmast beroende därpå, att det finnes så stort klientel och så litet bostäder. I Stockholm är det 300 lägenheter, som byggas i första etappen. Det var ansökningar inne, rörande sig omkring 3,000 eller något sådant. Men det är klart, att i samma mån som antalet lägenheter ökas, komma dessa svårigheter icke att bli så stora, men i det avseendet ingriper icke staten. Det står tydligt och klart angivet, hur det skall tillämpas — jag hoppas det tillämpas rätt — att antagandet av hyresgäster skall ske efter anvisning från det kommunala organet.

Jag skall icke taga upp någon debatt med herr Hagberg om den fördyring, som kan ligga i att ett kapital — dessa 5 procent som H. S. B. sätter in i de

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

olika stiftelserna — får förräntas efter $4\frac{3}{4}$ procent. Det vare tillräckligt sagt, att det kapital, som H. S. B:s riksförbund sätter in här, är ett upplånat kapital, som får lånas till en räntesats, som rör sig om ungefär den, som statens byggnadslånebyrå gett lov att räkna med. Det är alldeles klart, att en kommun, som bygger själv, eller en kommun, som har lättare att lägga upp en större lånesumma, kan i detta fall räkna med en mindre förräntning, och jag kan nämna, att kommunerna i många fall räkna med 3, 3.5 och 3.6 procent eller där omkring.

Jag har velat, herr talman, lämna dessa upplysningar om verksamheten. När man fört in det kommande ärendet i diskussionen, skulle jag om det bara vilja säga, att man kan ha olika meningar om nybyggnadsverksamheten skall helt uteslutas från det statens stöd, som den hittills fått del av, men vi skola komma ihåg, att statens stöd till denna verksamhet i mycket stort avseende varit ett led i den politik, som är en följd av 1933 års riksdags beslut, och att hela denna verksamhet vilar på att byggnaderna icke skulle ha tillkommit, om inte staten hade lämnat stödet av tertiärkrediten, ty det är inte annat det är frågan om, tertiärkrediten mellan 75 och 90 procent. Jag är inte beredd att säga, att avbrytandet av låneverksamheten för nybyggnader bör vara gällande för all framtid — för närvarande bör den kunna avstanna med hänsyn till nybyggnadsverksamheten för de barnrika familjerna — men jag tror inte heller, att herr Ström är beredd att säga, att han sitter inne med all den kunskap, som är erforderlig för ett slutligt bedömande av ifrågavarande ärende. Jag skulle önska i fråga om de ansökningar, som gällde nybyggnader i Stockholm och avvisades förra året, att det skulle vara möjligt att undersöka, hur många av dessa avvisade företag som dock ha tillkommit. Visar det sig, att de tillkommit utan statens lån, då är ju den grundförutsättning, som uppsattes 1933, bringad ur världen. Visar det sig däremot, att dessa företag inte ha kunnat tillkomma på grund av att det icke stått något statligt nybyggnadslån till deras förfogande, då finnes det icke någon annan väg att gå än att taga upp frågan till förnyad prövning, ty då visar det sig, att den utgångspunkt man haft för avkopplande av byggnadsverksamheten icke varit den riktiga. Jag är icke beredd att avgöra detta i dag, och jag vill hemställa till herr Ström, att han icke är alltför tvärsäker utan avvaktar undersökningens resultat. Det resultat, den kan ge, bör kunna vara vägledande både för mig och herr Ström i Göteborg och andra, som äro intresserade av föreliggande fråga.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag sagt ber jag att få hemställa om bifall till vad statsutskottet föreslagit i föreliggande utlåtande.

Herr Frankenberg: Herr talman! Jag har på en del punkter blivit förekomen av herr Olsson i Gävle, men jag nödgas dock i anledning av herr Hagbergs anförande säga några ord. Det förvånar mig verkligen, att herr Hagberg fortsätter på den linje, som förut beträffs av hans partivän Holmberg i Göteborg men på vilken han helt misslyckats, när han kritiserat förhållandena i Göteborg, när det där gällt att uppföra lägenheter för barnrika familjer. Jag tror, att jag känner igen en del av de sifferuppgifter, som herr Hagberg föredragit i sitt anförande. De komma från herr Holmberg i Göteborg och ha blivit så grundligt vederlagda, att man trodde inte, att de skulle upprepas i riksdagen. Vad beträffar dröjsmålet i Göteborg med uppförandet av dessa bostäder, så dröjde det inte sju månader, som herr Hagberg sade, utan så fort stadsplanen äntligen blivit godkänd igångsattes byggandet, så att man kan vänta att få det färdigt till den 1 oktober. Herr Hagbergs egna parti-

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

vänner sökte emellertid i stadsfullmäktige i Göteborg genom demagogiska uppgifter få frågan bordlagd, och hade man följt herr Hagbergs partivänner, så hade ett dröjsmål uppstått, men det gjorde man inte, och därför kan man vanta att ha byggnaderna färdiga till den 1 oktober.

Jag har som sagt blivit förekommen av herr Olsson i Gävle. Men när herr Hagberg talade om 4.75 procent, så är det ett bevis för att herr Hagberg talade i nattmössan och inte begriper vad han talar om. Han säger, att H. S. B:s riksförbund betingat sig 4.75 procent i entreprenadkostnad. Det har redan upplysts av herr Olsson i Gävle, att de 4.75 procent, som H. S. B betingat sig, är räntan på ett kapitallån, som ligger mellan 95 och 100 procent. De ha betingat sig 4.75 procent ränta på ett lån, som skall betalas med tio års amortering, men dessutom har H. S. B. iklätt sig risken för hyresförluster tillsammans med Göteborgs stad. Jag har varit intresserad av att kritisera dessa uppgifter, som förts fram i diskussionen. Visserligen har H. S. B. erhållit ett arvode, men det är för utfört arkitektarbete, och det kan väl herr Hagberg icke ha någonting emot. Om man talar om, att förtjäna pengar på barnrika familjer — om jag får uttrycka mig så — och arbetet utlämnas på entreprenad, så får man komma ihåg, att det är konkurrens mellan byggmästarna, så att det blir nog de billigaste kostnader man kan komma till, när det lägsta anbudet antages.

Jag har inte mycket att tillägga, men jag vill dock, när man här talar om, att man befarar, att det skall bli för höga hyror i dessa fastigheter, till kammarens protokoll lämna några uppgifter, som kunna vara av värde. Jag måste emellertid säga, att det är preliminära beräkningar jag anför. Vi ha i 11:e kvarteret Prästkragen, Kungsladugård i Göteborg en standardhyra för lägenheter om 55 kvm golvyta på 941 kronor per år, utgörande 78 kronor 40 öre per månad eller per kvadratmeter och månad 1 krona 42.5 öre. Det är alltså en ganska billig hyreskostnad för att vara i Göteborgs stad. Går man därpå till hyror för trebarnsfamiljer med 30 % subvention, blir hyran 659 kronor per år, 54 kronor 90 öre per månad eller 99.9 öre per kvadratmeter och månad. För en familj med fyra barn blir hyran 565 kronor per år, 47 kronor per månad och 85.5 öre per kvadratmeter och månad. För en familj med fem barn, som får 50 % i subvention, blir årshyran 471 kronor och månadshyran 39 kronor 25 öre eller per kvadratmeter och månad 71.3 öre. Och då skall man beakta, att dessa lägenheter äro fullt moderna. Då sålunda herr Hagberg talar om, att man från bostadssociala utredningens sida talat om en genomsnittlig hyra av 655 kronor per år, är det klart, att det beror på vad man lägger in i dessa fastigheter. Man kan naturligtvis bygga enkla lägenheter, men vill man ha det modernt, är det svårt att med de tomtpriser, som råda åtminstone i städerna, få så låg byggnadskostnad. Men de hyror, jag anför, gälla moderna lägenheter med badrum och varmvatten och maskinellt inredd tvättstuga. En sådan är ju dyr, men när det gäller barnrika familjer, har man ansett, att det underlättar mödrarnas arbete i hög grad. Går man ut från att det är en familj med 5 barn i Göteborg, som nu betalar 35—40 kronor per månad i hyra, se vi här, att även om hyran där blir 39 kronor 25 öre, så få de fritt varmvatten hela året och även värme, som de enligt den andra kalkylen få betala själva.

Jag har velat lämna dessa uppgifter, för att man inte skall fortsätta att föra det resonemang, som från herr Hagbergs sida förts här i kammaren i dag.

Dessutom vill jag säga till herr Ström i Göteborg, att visserligen kan man kritisera, men förmodligen gör herr Ström det av viss anledning, ty i själ och hjärta måste han erkänna, att den reform, som är genomförd på detta område, är en av de större sociala reformer, som genomförts i vårt land. Och ha vi

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

utsikter att kunna gå samma väg som hittills i bostadsfrågan, finns det ingen anledning att här diskutera, om vi i dag skola lämna 15 eller 25 miljoner kronor i anslag. Behovet visar sig så småningom, när kommunerna hinna utreda frågan. Det är tyvärr så, att en del kommuner inte hunnit längre än till utredningsstadiet. För dagen måste jag säga, att man bör glädja sig åt, att statsutskottet enhälligt föreslagit anvisande av 15 miljoner kronor.

Herr Ström: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av några uttalanden som gjorts i debatten, och då kan jag ju börja med herr Frankenberg. Han säger, att jag har »någon viss anledning att kritisera». Det är klart, att det är så, ty annars hade jag inte kritiserat. I motsats till herr Frankenberg begär jag inte ordet för att kritisera, om jag inte har anledning därtill. Det är den enkla och naturliga förklaringen till den saken. Dessutom vill jag säga till herr Frankenberg, som är anställd i H. S. B., att det förvånar mig, att han talar om de tomtpriser, som gälla i städerna. Såvitt jag inte är oriktigt underrättad, gäller det villkoret, att gratistomter skola upplåtas, och det borde en person, som är anställd i H. S. B., ha tagit reda på, innan han yttrar sig i saken. Men det var inte därför, som jag egentligen begärde ordet, utan det var min gamle vän herr Anderson i Råstock, vilken lämnade några uppgifter, som föranledde mig att begära ordet. Han sade, att man i statsutskottet har haft experter, som förklarat, att siffrorna voro riktiga, och då trodde han, att de voro riktiga. Det behöfve inte herr Anderson i Råstock tala om för kammaren, ty de flesta utlåtanden från statsutskottet lukta experter lång väg. Därför veta vi på förhand, att det icke är de, som stå för utlåtandet, som svara för dess innehåll, utan experter. Men då vore det anledning att samla ihop experter av många olika slag och söka finna någon mera allsidig sammansättning av expertsamlingen. Då kan det kanske bli bättre resultat i fråga om statsutskottets utlåtanden. Sedan pådyvlade han mig, att jag räknat fel, ty, säger herr Anderson i Råstock, »om man drar 25 miljoner från 90 miljoner, står det 55 miljoner kvar». Ja, gör det det, så har jag räknat fel. Men jag har aldrig kunnat inbilla mig, att det står 55, utan att det står 65 miljoner kvar. Det är en betydande skillnad. Jag hör, att herr Anderson i Råstock nu säger, att min anmärkning är riktig, och då hoppas jag, att han i sitt nästa anförande tar tillbaka uppgiften att jag räknat fel och låter anteckna till protokollet, att han gjort det. De är en liten skillnad, om man skall polemisera. Men utöver detta vill jag konstatera, att det inte torde vara något felaktigt i mina beräkningar. Det var ju så, att man anslag 25 miljoner för 2 år, och jag har beräknat, att det skall dröja 8 år, innan dessa miljoner utgå. Det blir inte fullt 8 år, den saken är klar. Men med denna takt blir det så nära 8 år, att jag hade god anledning att välja den siffran. Därmed kom jag mycket närmare sanningen än herr Anderson i Råstock, då han talade om, att det bara skulle vara 6 år i stället för 8.

Sedan konstaterade herr Anderson i Råstock, att i detta betänkande fanns det anslag till bostadsförbättring och lån o. s. v. på inte mindre än 24.8 miljoner kronor. Jag har inte kontrollerat siffrans riktighet, ty jag förmodar, att herr Anderson i Råstock räknat rätt den här gången. Men om han gjort det, måste jag konstatera, att om man beviljar 26 miljoner kronor såsom ökning av militärutgifterna och upptar delta belopp på riksstaten, är det ganska blygsamt att anslå 24.8 miljoner till bostäder, varav det allra största beloppet, ja nära nog 100 %, skulle utgå av lånemedel i stället för såsom anslag. Herr Anderson i Råstock konstaterade — och i det sammanhanget har jag ett kärleksord att säga till herr Olsson i Gävle också, ty han slog ungefär på samma

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

strängar — vidare, att kommunerna inte kunnat använda det belopp som anslogs i fjol. Varför blev det så? Jo, om herrarna se efter, när författningen kom ut i fjol, få ni förklaringen på den saken. Det var inte nödvändigt, att författningen skulle utkomma ett par månader försenad. Sedan skulle man i kommunerna skapa dessa nya organ. I Göteborg fick man skapa åtminstone ett nytt organ för att ta hand om det här, och jag förmodar, att det har varit så i flera städer. Hade man i stället sett till att få ut författningen i tid, så att man kunnat förbereda dessa lån och ansökningar ordentligt, är jag säker på, att de 10 miljonerna gått åt. Men nu har man denna apparat, herr Olsson i Gävle och herr Anderson i Råstock, och nu kan man följaktligen absorbera detta kapital på lättare sätt än tidigare.

I det sammanhanget skulle jag vilja säga ett par ord till herr Hagberg i Luleå. Han sade, att det var de kommunala myndigheterna i Göteborg, som föranlett, att det dröjde 7 månader där. Han får allt dividera deras ansvar, så att en del faller på de statliga myndigheterna. De kanske kan ta hälften av ansvaret. Och skulle vi ha följt herr Hagbergs meningsfränder i stadsfullmäktige, som begärde bordläggning efter 7 månader, hade det säkerligen dröjt en eller annan månad till. Men vi voro så kloka, de flesta av oss, att vi inte gjorde så. Det visade sig, att hela hyresgäströrelsen stod bakom och inte understödde något sådant.

Så är det då några uttalanden av herr Olsson i Gävle, som kunna förtjäna att bemötas på en eller annan punkt. Herr Olsson säger, att han inte är beredd i dag att säga detta beträffande det statliga byggnadslånet, och han hoppades, att herr Ström inte heller skulle vara beredd att säga, vare sig att det är nödvändigt eller att man kan gå den motsatta vägen. Det förefaller mig egendomligt, herr Olsson, eftersom statsutskottet i år avstyrkt det, som tidigare under året har utgått, att man då inte är beredd. Om det tidigare under året, såsom vi påpekat i vår motion, har utgått 3 miljoner kronor till statliga byggnadslån och om herr Olsson i Gävle inte är på det klara med den saken, hur kan han då tillstyrka vad man nu föreslår, att det inte i fortsättningen skall utgå sådana anslag? I stället tycker jag, att herr Olsson skulle ha tagit sig en funderare och väntat, tills han blivit på det klara med sig själv om hur det var på den punkten. Och när han blivit det och visste vilken ställning han skulle intaga, kunde han ha yrkat avslag på att dessa 3 miljoner kronor skulle utlämnas i fortsättningen. Det var alltså en svaghet i argumenteringen i stället för en styrka, att herr Olsson själv inte ens var klar på denna punkt. Herr Olsson i Gävle uttalade vidare, att det är i de olika kommunerna som man bestämmer, om det behövs mer eller mindre. Visst är det så. Men om man nu i de olika kommunerna bestämmer, att det behövs så mycket, att herr Olssons 15 miljoner inte räcka till, då är det inte kommunerna, som ha ansvaret, utan då är det herr Olsson i Gävle och hans kumpaner i egenskap av riksdagsmän, som ha ansvaret, därför att de inte beviljat större anslag än detta. Det är därför som vi anse det befogat att säga, att man behöver ytterligare dessa 10 miljoner.

Vidare pekade herr Olsson på, att ingen lånesökande behövt avvisas under föregående år. Nej, det tror jag mycket väl under de omständigheter jag här påpekat, då man inte hade någon apparat i ordning, och då författningen kom ut alldeles för sent, så att ingenting var färdigt. Men nu, när man har allt detta, finns ingen garanti för att man inte i fortsättningen behöver avvisa lånesökande.

Jag talade vidare om den bristande kontrollen, varom jag hört talas t. o. m. av medlemmar av den bostadssociala utredningen. Nu säger herr Olsson, att

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

man kan inte avföra de gamla bostäderna förrän det byggts nya i stället. Den saken är så naturlig, att den behöva vi inte tala om. Men när man vidtar dispositioner för att hyra ut de gamla bostäderna, när de andra hyresgästerna flyttat därifrån, då vet man, att man inte skall riva dessa byggnader utan ha dem kvar. Därför behöver man inte invänta flyttningsdagen. De sökande få anteckna sig och få sina ansökningar tillstyrkta för att få bo i de bostäder vi tala om. Följaktligen behöver man inte vänta till den 1 oktober för att konstatera om de gamla bostäderna bli uthyrda på nytt, utan man kan lika väl konstatera detta den 15 mars, när husägaren hyr ut de gamla lägenheter de flyttat ifrån. Så enkel var den saken, och jag förmodar, att herr Olsson i Gävle kan skaffa sig upplysning i saken på denna enkla väg.

När jag yrkat bifall till vårt förslag om 25 miljoner till dessa barnrika familjer, har jag gjort det därför, att jag anser, att med det ekonomiska läge, som nu förefinnes, borde det vara möjligt att utan alltför stora svårigheter understöda bostadsproduktionen på detta sätt, och jag blev verkligen litet förvånad, när herr Hagberg i Luleå yrkade bifall till utskottets förslag om de 15 miljonerna. Jag vet inte, om det var en felsägning eller avsiktligt yrkande, men begär man 100 miljoner och det finns en motion med yrkande på 25 miljoner och man sedan yrkar bifall till ett förslag om 15 miljoner i stället för de i motionen föreslagna 25, vet jag inte, om det inte verkar så, att herr Hagberg i Luleå inte riktigt vetat vad han skrivit under. Och då är det ingen anledning att taga upp saken. Jag skall emellertid begära votering och då får jag se, om det var en felsägning från herr Hagbergs sida eller om hans yrkande var avsiktligt.

Herr talman, jag vidhåller mitt förslag om bifall till de båda motioner, till vilka jag tidigare yrkat bifall.

Herr **Hagberg** i Luleå: Jag har inte, herr talman, anledning att upptaga någon vidare diskussion i frågan. Jag vill bara till herr Olsson i Gävle säga, att sådant läget är i dag, är det svårt att bilda sig en bestämd uppfattning. Jag kan bara bedöma vissa tendenser, som borde påtalas. Men ingen skulle bli mera glad än jag, om jag har felbedömt situationen och det inte utvecklar sig så, som jag uttryckt farhågor för, ty det är klart, att allt, som kan underlätta denna frågas lösning, bör göras.

Herr Olsson säger, att det är mycket svårt att beräkna kostnaderna för de tilltänkta husen i detta fall. Det gjorde han i anledning av mitt konstaterande av det förhållandet, att samma person kommit till två olika slutsatser när det gällt själva kostnaden. Jag påvisade, att arkitekten Wallander i bostads-sociala utredningen räknat ut, att man skulle kunna bygga en bostad på 2 rum och kök i s. k. landshövdingehus så billigt, att den skulle draga en årshyra av 650 kronor eller 655 kronor, men att sedan arkitekten Wallander i H. S. B., som fått övertaga denna byggnadsverksamhet, inte kunnat komma lägre än till 800 kronor. Jag kan inte föreställa mig, att det var svårare att räkna i första fallet för den bostads-sociala utredningen, som hade all tänkbar expertis till förfogande, än det var i det andra fallet. Jag kan inte heller tänka mig, att den farhåga jag uttryckte i annat sammanhang skulle vara allmängiltig, nämligen att kommunerna lämnat så dålig mark för bebyggelse, att därigenom kostnaderna för byggnaderna blivit så mycket större. Jag kan inte tänka mig, att det skulle vara förhållandet generellt, men i så fall kan det något förklara denna stora differens. Men skulle det så vara, är det all anledning för riksdagen att påtala, att kommunerna behandlat saken så. Har man här en kostnadskalkyl på 655 kronor per lägenhet och år, är det minst sagt

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

sensationellt att inte kunna komma under 800 kronor, när man sedan gör det slutliga bedömandet.

Till herr Frankenberg vill jag säga, att om man inom loppet av några få minuter kan leverera så många felaktiga påståenden som han gjorde, skall man akta sig för att beskylla andra för att prata i nattmössan. Han sade, att jag använt mig av min partikamrat Holmbergs siffror; jag har inte använt en enda. Han sade, att jag förklarat, att de 4.75 %, som H. S. B. räknat med, gällde de översta fem procenten av kapitalet, som de måste tillskjuta, och att det inte skulle gälla det hela. Men det gällde just denna sak, inte någon entreprenörkostnad eller dylikt. Jag använde ordet »entreprenör» om H. S. B. i annat sammanhang, emedan H. S. B:s ställning här är nästan entreprenörens, därför att H. S. B gent emot staten och för statsmedel åtagit sig att bygga dessa hus, för vilka staten satsar in 95 % av kapitalet. Herr Frankenberg tyckte inte heller, att det bedrives sabotage, och därför skall jag be att få till kammarens protokoll läsa in ett citat ur hans liv- och husorgan »Ny Tid» i Göteborg, som säger följande: »Det kan knappast sägas, att det förberedande arbetet i denna viktiga fråga inom vederbörande instanser i Göteborg bedrivits med den raskhet som saken påkallar. Det kan i viss mån bero på att sommarferierna kommit emellan, men *något borde ha kunnat hinna åstadkommas under hela våren.* I Malmö lär man redan vara färdig med det förberedande arbetet och sålunda i stånd att taga i håll med det praktiska utförandet. Man förväntar nu, att vederbörande i Göteborg upptaga arbetet med vederbörlig energi, så att frågan kan återkomma till stadsfullmäktige i form av utarbetade förslag vid något av stadsfullmäktiges första höstsammanträden.»

Detta skrev herr Frankenbergs husorgan, jag tror det var den 7 augusti i fjol. Det kom emellertid icke något sådant förslag under fjolåret, utan det var först innevarande år, icke alls i början av året för övrigt, som man äntligen fått fram det förslag, som Ny Tid efterlyste i augusti månad. När Ny Tid redan då ansåg, att saken hade saboterats, finns det ju dubbel anledning att påstå detsamma, när det ännu fem månader efter det saken påtalats icke blivit någon verklig lösning av frågan.

Herr Frankenberg gjorde sig sedan skyldig till ännu ett stort misstag. Han hävdade, att det skulle föreligga en kvalitetsskillnad mellan de lägenheter, som bostadssociala utredningen hade räknat med, och de lägenheter, som H. S. B. i detta fall har räknat med. Det är dock icke på det sättet. Bostadssociala utredningen hade räknat med fullt moderna lägenheter på två rum och kök med alla tänkbara bekvämligheter, sådana som för närvarande finnas i de mest moderna hus. Man hade räknat med detta, när man kom fram till denna kostnad av 655 kronor.

När jag ändå har ordet, vill jag, eftersom min partikamrat Holmberg blivit apostroferad, lämna ett par siffror, vilka kanske också kunna bidra till att förklara för herr Ström anledningen till att kommunisterna i stadsfullmäktige begärde bordläggning, när frågan skulle avgöras. Det förhöll sig nämligen på det sättet, att redan i augusti månad i fjol hade Göteborgs hyresgästers centralförsamling, tror jag det heter, skapat en särskild stiftelse — jag tror den kallas för Solgården eller något i den stilen — och denna stiftelse framlade för stadsfullmäktiges beredningsutskott eller drätselkammaren mycket utarbetade kalkyler och kostnadsberäkningar för byggnadsproduktion av här ifrågavarande slag. Som bekant fick emellertid denna organisation icke byggas, utan detta anförtroddes i stället åt H. S. B., alltså den organisation, som herr Frankenberg i detta fall försvarar. H. S. B. fick det egendomligt nog, trots att den räknat med betydligt större kostnader än vad den andra organisa-

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

tionen hade beräknat. Bostadssociala utredningen hade, som jag redan nämnt, räknat med att det skulle kosta 655 kronor per lägenhet. Göteborgs hyresgästers centralförsamlings organisation hade kommit till det resultatet, att det skulle kosta 720 kronor att bygga, men H. S. B., som fick uppdraget, hade räknat med att det skulle kosta lägst 818 och högst 835 kronor. Det förelåg alltså en betydande divergens i fråga om kostnadssiffrorna. Nog måste man väl säga, att det är ganska anmärkningsvärt, och nog har väl riksdagen också en viss anledning att intressera sig för det, när man i Göteborg ger arbetet åt en organisation, som har räknat med betydligt högre kostnader än en annan organisation, som säkerligen i och för sig är fullt kapabel att genomföra denna byggnadsverksamhet. Jag tror man har anledning påtala saken.

I anledning av vad herr Ström här anförde vill jag säga, att jag kommer självklart att rösta för det största anslaget i detta fall, ty det kan aldrig bli för stort för denna verksamhet. Det var närmast principen, som jag tog ställning till, när jag sade, att man bör understödja utskottets och regeringens linje, men jag gjorde detta ställningstagande med ett förbehåll. Jag anser nämligen, att man på denna väg icke når fram till en verklig sanering. Man klarar av en del missförhållanden — det erkänner jag gärna — och man lämnar en behövlig hjälp åt de stora familjerna, men man kan aldrig nå en verklig sanering av hela detta bostadsproblem, om man icke slår in på en annan väg, den väg som bostadssociala utredningen har rekommenderat och som också ligger i linje med vad riksdagen i fjol beslöt, nämligen att det är kommunerna, som skola bedriva denna byggnadsverksamhet. Kommun eller annat allmännyttigt organ, tror jag det stod, H. S. B. har nu blivit detta allmännyttiga organ. I och för sig kan det väl vara motiverat, att man tolkar det så, men det, som riksdagen främst uttalade sig för, blev icke av. Jag tror, att det var skadligt, och det var icke lyckligt för frågans fortsatta lösning.

Herr Frankenberg: Herr talman! Jag vill endast säga, att man tjänar icke denna stora och goda sak genom att hålla sådana anföranden i kammaren, som herr Hagberg gör. Man har icke rätt, herr Hagberg, att framföra insinuationer mot ett företag utan att leda en sådan sak i bevis. Jag protesterar på det bestämdaste mot att man på detta sätt lämnar felaktiga uppgifter.

Vad beträffar att H. S. B. skall bygga i Göteborg, är det en sanning med modifikation. Först vill jag påpeka, att den stiftelse, som tillsatts förnämligast av hyresgästernas centralförsamling och som herr Hagberg talade om, hette Solsidan, medan den andra stiftelsen, som nu skall bygga, heter Solgårdarna. Man var emellertid enig om — även herr Hagbergs egen partivän, som var ledamot av den första stiftelsen — att man skulle intressera staden själv i detta företag. Stiftelsen består också för närvarande av tre representanter från Göteborgs drätselkammare, tre från H. S. B. och tre från hyresgästernas centralförsamling. Det är således icke alls enbart H. S. B. i Göteborg, som bygger, utan det är en stiftelse, där staden har ett fullt betryggande inflytande i fråga om förvaltning och byggnadskostnader o. dyl.

Vad sedan beträffar arkitekt Wallanders kostnadsberäkningar, vill jag säga, att jag icke alls är överraskad av herr Hagbergs resonemang på den punkten, ty hans partikamrat Holmberg följde precis, jag upprepar det, samma taktik i Göteborgs stadsfullmäktige, men den fick, som här påtalats av herr Ström, en sådan ändalykt, om jag får använda det uttrycket, att hans egna partivänner nödgades taga avstånd från honom, när frågan kom ut till hyresgästföreningarna.

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

Jag vill vidare påpeka, att när arkitekt Wallander i bostadssociala utredningen talade om en byggnadskostnad för en tvårumslägenhet av 655 kronor, så avsåg detta landshövdingehus. Jag vet icke, om man på något annat ställe i landet använder denna byggnadstyp i större omfattning utom i Göteborg. Det har emellertid sedan tillkommit en del saker, som medfört, att denna kostnad av 655 kronor måste ökas. Jag nämnde redan i mitt första anförande, att stiftelsen ansåg det vara fördelaktigt, om man kunde underlätta arbetet för mödrarna i de barnrika familjerna genom att ordna med maskinell tvättstuga. Den, som känner till husmödrarnas arbete, vet vilken stor fördel detta innebär.

Jag tycker, att när man här stiger upp och gör jämförelser, skall man vara objektiv. Jag vill ytterligare understryka detta genom att säga, att herr Hagberg har icke medverkat till att sprida klarhet i det dunkla resonemang, som han för. Jag anser för min del, att han skadar den stora sak, som detta är. När statsutskottet enhälligt gått fram med förslag om 15 miljoner, vilket även herr Hagberg yrkat bifall till, skall man icke sedan utslunga insinuationer mot dem, som lagt ned både kapital och arbete för att bringa frågan fram i ljuset och för att skaffa de barnrika familjerna de bostäder, som vi alla anse nödvändiga.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att säga till herr Hagberg, att jag har ett bestämt intryck utav att han rör ihop en del begrepp, när han talar om att H. S. B. har uppträtt som det allmännyttiga företaget, som författningen talar om. Författningen talar om att man kan tänka sig dels en byggnation i kommunens egen regi, dels en byggnation genom ett allmännyttigt företag, alltså ett bolag eller dylikt, dels slutligen en byggnation av ett företag i stiftelses form. När vi möta något H. S. B.-intresse ute i landet på detta område, så sker det i stiftelsens form, där den borgerliga kommunen är starkt företrädd tillsammans med H. S. B. I några fall har kommunen en minoritet i stiftelsens styrelse, medan kommunen i andra fall har majoritet. Det är dessa stiftelser, som jag tror i regel kallas Solgårdarna eller något dylikt, som herr Hagberg här rör sig med, då han talar om H. S. B:s verksamhet i detta avseende.

Jag medger gärna, att när man får tag i ett entreprenörkontrakt av ena eller andra arten, kan man naturligtvis lägga in i detta olika saker och ting, vilka man emellertid med litet god vilja kan ordna upp i lugn och ro till fördel för den sak, som det här gäller. Jag tror också, att man är på god väg att ordna upp alla dessa förhållanden på ett sätt, som är till fördel både för det allmänna och för de barnrika familjer, som skola bebo lägenheterna.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga, att jag har ånyo fått en bekräftelse på att med herr Ström i Göteborg skall man överhuvud taget icke diskutera, ty hur man än bär sig åt och hur klart man än försöker lägga fram en sak, så påverkar det icke herr Ström det allra ringaste, ja, det påverkar honom icke så mycket, att han *tar del av* vad man haft att erinra i sak. Jag skall därför icke fortsätta diskussionen med honom. När han emellertid här söker måla ut vad det är som kan inträffa, om statsutskottets utlåtande här skulle antas och det skulle bli en oerhörd rusning, så ber jag honom bara tänka på, att det har ju praktiskt taget utvecklats sig därhän, hur beklagligt det än är, att vi ha endast en enda flyttningsperiod här i landet, nämligen oktober, och att husen således i regel i städer och stadslignande samhällen bli färdiga till oktober. Det är kanske några, som bli färdiga i april, men det är så ytterligt sällan, som folk flyttar då. Om det alltså skulle visa sig, att kom-

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemeddade, barnrika familjer. (Forts.)

munerna i detta land äntligen vaknat och sätta in alla krafter för att hjälpa de barnrika familjerna, så att dessa 15 miljoner och den eventuella behållningen icke räcka till utan det krävs ytterligare medel, så kan det i alla fall icke bli fråga om att få husen färdiga förrän till den 1 oktober 1937. Till dess kan ju ändå riksdagen, om den vill främja denna verksamhet, när den sammanträder i början av år 1937, fylla ut en eventuell lucka, så att någon katastrof icke behöver inträffa.

Sedan vi nu äro på väg att skapa enighet om saken, om att man skall hjälpa dessa människor att till ungefärligen samma pris, för vilket de bo i den dåliga bostaden, få en ordentlig bostad, tycker jag det är orimligt, att man skall börja röra upp en mängd småsaker, som icke ha någon egentlig betydelse, varigenom man bara åstadkommer strid om det, som kunde ha enat oss. Sveriges riksdag är dock praktiskt taget enig om att denna verksamhet skall fortsätta och att den är betydelsefull för landet och folket.

Herr Ström: Herr talman! Herr Olssons i Gävle uttalande om att han icke vill diskutera med mig förstår jag så innerligt väl. Det brukar han ju säga ganska ofta, när han kommer i knipa, och har han ingen annan möjlighet att argumentera, så gärna för mig, fortsatt på det sättet! Jag tycker ändå, att när herr Olsson i Gävle i sitt tidigare anförande framhöll en del synpunkter som bevis för riktigheten av sitt ställningstagande, och när jag sedan gendrev alla dessa synpunkter och uppvisade hur felaktiga de voro, så skulle han åtminstone ha gjort ett försök att försvara sina nu övergivna ståndpunkter i stället för att komma och tala om att han icke vill diskutera med mig. Det vet jag ju på förhand. Det är ju antecknat till riksdagens protokoll tidigare, och det är väl onödigt, även om han kommer i aldrig så stort trångmål, att anteckna det ytterligare några gånger.

Herr Olsson talade om att när han hade lagt fram en sak så klart som han gjort o. s. v. Ja, jag tror, att herr Olsson har självförtroende och mycket självförtroende men även om herr Olsson anser det vara fullständigt klart, allt han säger här i kammaren, så må det tillåtas oss andra, som ha andra synpunkter, och se på annat sätt, att också granska dessa saker. Det är icke alltid sagt, att herr Olssons hundra procentiga självförtroende står oknäckt inför denna granskning. Det är ju avsikten med diskussionerna här i kammaren att granska varandras synpunkter.

Jag förstår ju så väl, att herr Olsson i Gävle ansåg, att jag, som ändå sysslat med sådan här verksamhet i en 15 à 20 års tid, icke skulle få yttra mig i denna fråga, ty det skulle vara utvalda experter, sådana som herr Anderson i Råstock har i statsutskottet. Jag tillåter mig emellertid ändå att använda mig av rätten att framlägga mina synpunkter. I sitt sista anförande bättrade herr Olsson i Gävle icke på saken det allra ringaste. Han sade, att vi skola icke röra upp en mängd småsaker. Jag vet icke vad som är småsaker här, herr Olsson. Vi ha emellertid begärt 10 miljoner mer än regeringen, och för mig är det beloppet i varje fall ingen småsak. Det kan tänkas, att herr Olsson, som sitter så nära regeringsbanken, betraktar dessa 10 miljoner som en småsak, men vi andra, som ha litet respekt för miljonerna, måste ändå säga oss, att det här icke gäller en småsak utan en mycket betydande och stor sak. Vid ett föregående tillfälle diskuterade vi här i timmar om 25,000 kronor, och då är det väl anledning att titta också på dessa 10 miljoner kronor och icke avfärda dem såsom en småsak.

Nu försöker herr Olsson rädsla sig undan med att säga, att om ett hus skall färdigställas i oktober och man behöver mera pengar, kan ju riksdagen bevilja

Ang. främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. (Forts.)

dessas medel, när den sammanträder nästa gång. Men, herr Olsson, det är litet arbete, innan man flyttar in i ett hus. Man behöver sex månader, ja, kanske sju eller åtta månader, för att bygga ett hus, och för att planera huset behövs ett par månader. Så får kommunen begära anslag eller lån från statens byggnadslånebyrå, och sedan skall kommunen i sin tur lämna ut dessa lån till dem, som skola bygga, eller vilken väg man nu går. Det tar alltså några månader, och då är riksdagen icke samlad. Man behöver nämligen göra grundläggningsarbetena i januari eller februari, och man behöver planera dem på hösten, om man överhuvud taget vill ha några hus färdigställda. Det vore kanske anledning för herr Olsson i Gävle att tänka på detta. Alldeles oberoende av den saken är det ju av länemedel, som detta anslag skall beviljas, och då vet ju herr Olsson i Gävle, att det icke är farligare, om medlen stå kvar på detta anslag än om de stå kvar på ett annat anslag, då de icke skola tagas i anspråk. Jag måste säga, att om den bostadssociala utredningen räknat så fel, när den räknat med dessa 20,000 familjer, som omedelbart behöva nya bostäder, att de icke skulle få dem ens inom åtta år, om man icke toge detta anslag i anspråk, måste man säga sig, att denna utredning byggt sina luftslott på mycket lös sand.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att konstatera, att vad herr Ström yttrade i sitt första anförande har han grundligt slagit ihjäl i sitt sista anförande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner angående utskottets hemställan i punkten I mom. a), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 137; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Ström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 137.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppskningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare gav herr talmannen i fråga om utskottets hemställan i punkten I mom. b) propositioner dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 131; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Slutligen framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten II, dels ock på bifall till motionen II: 235; och blev utskottets hemställan i berörda punkt av kammaren bifallen.

§ 10.

Sedan herr förste vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, förekom vidare till behandling statsutskottets utlåtande, nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen jämte i ämnet väckta motioner. Ang. bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 4 av det vid propositionen under »Utgifter för kapitalökning. Bil. 3» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att dels såsom kapitalökning för lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, dels ock medgiva, att lån ur nämnda fond, med anlitan- de av sagda anslag, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande departementschefen förordade grunder.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Henrikson m. fl.* väckt motion, nr 130, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att utöver det av regeringen föreslagna beloppet 3,000,000 kronor anvisa ytterligare 3,000,000 kronor till kapitalökning för lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen, och att detta anslag således under budgetåret 1936/1937 skulle utgå med 6,000,000 kronor samt att riksdagen måtte medgiva, att lån ur nämnda fond, med anlitan- de av detta anslag, finge utlämnas även för nybyggnadsföretag;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Åqvist m. fl.* väckt motion, nr 406, vari föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om beviljande av ytterligare medel för budgetåret 1936/1937 till kapitalökning för lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) — med avslag å såväl motionen II:130, i vad den avsåge höjning av anslagsbeloppet, som motionen II:406 — såsom kapitalökning för lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor att utgå av lånemedel;

b) — med avslag å motionen II:130, i vad den avsåge grunderna för utlämnande av lån — medgiva, att lån ur nämnda fond, med anlitan- de av sagda anslag, finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för socialdepartementet förordade grunder.

Vid utlåtandet var fogad reservation utan angivet yrkande av herrar *Nylander* och *Olsson* i Staxäng.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olsson* i Staxäng: Herr talman! Såsom kammarens ärade ledamöter säkerligen givit akt på, föreligger på dagens föredragningslista ett helt komplex av ärenden rörande åtgärder från statens sida för att i vårt land åstadkomma förbättrade bostäder. Jag tror, att det är fullt riktigt, såsom ordföranden i statsutskottet sade vid behandlingen av den föregående punkten, att dessa åtgärder visat sig vara av en sådan storleksordning, att man knappast

Ang. bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen. (Forts.) kunde tänka sig dylikt från statens sida för tio år sedan. När det gällde den fråga, som vi nyss behandlade och som avsåg anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, och likaledes, när det gäller nästa fråga på föredragningslistan nämligen angående anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden, föreligga verkligen sociala skäl, som motivera åtgärder från statens sida. Jag tycker emellertid knappast, att man kan åberopa samma skäl, när det gäller den punkt, som vi nu behandla. det är nämligen i denna punkt frågan om beviljande av toppkrediter från statens sida till ombyggnad av äldre fastigheter. Departementschefen har klokt nog i den framlagda propositionen frångått vad som beslöts i fjol på samma punkt, nämligen att man även skulle utlämna dylika lån till nybyggnader. Även med den utformning, som utlåtandet och Kungl. Maj:ts proposition i år fått, kan man emellertid hysa betänkligheter. Det är nämligen min uppfattning — och den delas säkerligen av rätt många — att även när det gäller omändring av äldre fastigheter, skulle sådana arbeten säkerligen kunna komma till stånd genom kredit på annat håll. Man finner av de ansökningar, som inkommit med anledning av det av föregående års riksdag beviljade anslaget, att detta anslag i stor utsträckning gått till Stockholms stad. Av de inkomna ansökningarna om lån till ombyggnader, vilka rört sig om ett sammanlagt belopp av 2,674,000 kronor, hava enbart från Stockholm inkommit ansökningar på ett belopp av 2,518,000 kronor eller alltså 94 %. När det gäller de beviljade ansökningarna, visar det sig likaledes, att av de 1,566,000 kronor, som utlämnats, har till Stockholm gått ett belopp av 1,474,000 kronor — alltså även i detta fall cirka 94 %. Man kan då fråga sig: Föreligger verkligen ett så stort behov av bostadsförbättring i Stockholm, och föreligger alltså för mindre bemedlade icke någon möjlighet att kunna erhålla bostäder i fullgott skick? Jag tror icke, att så är fallet. Ty det visar sig, att i närvarande stund finnas i Stockholm omkring 3,925 bostäder, som stå outhyrda, och under sådana förhållanden kan man knappast göra gällande, att sociala skäl föreligga för att staten påtager sig dessa toppkrediter för att åstadkomma denna bostadsförbättring.

Då detta anslag i viss mån tillkommit på grund av förut rådande arbetslöshet, och man icke längre heller från den synpunkten nu kan motivera det, borde knappast detta anslag beviljats. Jag vill dock, herr talman, icke göra något direkt yrkande utan vill med anledning av min blanka reservation begagna tillfället att uttala den förhoppningen, att byggnadslånebyrån måtte förfara ganska restriktivt vid utlämnandet av dessa lån. Jag hyser denna förhoppning med desto större skäl, som byggnadslånebyrån vid utlämnande av lån från anslaget till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer visat en ganska god, praktisk blick.

Herr Henrikson: Herr talman! På denna punkt har jag jämte några av kammarens ledamöter avlämnat en motion, vari vi hemställt, att riksdagen måtte besluta att utöver det av regeringen föreslagna beloppet, 3,000,000 kronor, anvisa ytterligare 3,000,000 kronor till kapitalökning för lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen, och att detta anslag under budgetåret 1936/1937 således skulle utgå med 6,000,000 kronor, samt att riksdagen måtte medgiva, att lån ur nämnda fond, med anlitan av detta anslag, må utlämnas även för nybyggnadsföretag.

Jag skall icke taga upp någon ny debatt i bostadsfrågan utan med hänvisning till den debatt, som här nyss förekommit, samt med understrykande av de synpunkter, som framförts av herr Albin Ström, skall jag be att kort och gott få yrka bifall till motionen nr 130 i dess helhet.

Ang. bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill blott kort och gott meddela, att jag anser, att den fråga, som vi fört fram, egentligen skulle behandlats under denna punkt, därför att den i själva verket hör hemma här. Den uppläggning, som man givit hela denna fråga, eller, rättare sagt, sammankopplingen av olika intressen, nämligen å ena sidan intresset att bereda arbete åt de arbetslösa och verkställa sanering av det värsta slumbeståndet och å andra sidan ett typiskt fastighetsägarintresse, gör det enligt min mening ganska svårt att oreserverat understödja utskottet. Då emellertid de synpunkter, som jag här pekat på, nämligen frågan om beredande av arbete och åstadkommandet av sanering, skulle medföra en viss nytta för de större och fattigare familjerna, kommer jag i alla fall att rösta för det större anslaget.

Jag vill emellertid säga, att denna saneringsverksamhet, som skall genomföras, den ställer man faktiskt upp mot strävandet att erhålla en allmän förbättring av förhållandena på bostadsmarknaden. Det motiv, som man här anfört, nämligen att man under den tid, då en ombyggnad sker, får utrymma fastigheten och därmed vinna en lättnad på hyresmarknaden, d. v. s. för fastighetsägarna och kapitalet, det motivet är alldeles orimligt. Låt vara att det svarar mot själva innehållet i dessa åtgärder, men det är ändå orimligt ur synpunkten om man vill vinna en verklig sanering på bostadsmarknaden.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Denna debatt i bostadsfrågan har i alla väsentliga delar förts under den föregående punkten, och jag har endast begärt ordet för att yrka bifall till utskottets hemställan. Samtidigt vill jag emellertid uttala min förvåning över att herr Olsson i Staxäng, som icke gjorde något yrkande i utskottet, visserligen icke heller här gjort något yrkande men ändå hållit ett litet tal, som jag fruktar, att han vid en närmare genomläsning längre fram i tiden kanske skulle vilja justera högst betydligt samt till och med vilja ha osagt.

Sedan överläggningen förklarats härmed avslutad, blev på herr förste vice talmannens först därå givna proposition utskottets i punkten a) gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr förste vice talmannen i fråga om utskottets hemställan i punkten b) propositioner dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till motionen II:130 i nu ifrågavarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Henrikson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten b) av utskottets förevarande utlåtande nr 106, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II:130 i nu ifrågavarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 11.

Ang. främ-
jande av bo-
stadsbyggande
på lands-
bygden.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade uti innevarande års statsverksproposition i punkten 24 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t uti punkten 5 av det vid sagda proposition under »Utgifter för kapitalökning. Bil. 3» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herrar *Olsson* i Ramsta och *Osberg* väckt motion, nr 79, vari hemställdes, att riksdagen måtte till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1936/1937 anvisa, utöver vad Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 24, föreslagit, ytterligare 5,000,000 kronor eller tillsammans 10,000,000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* väckt motion, nr 135, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att till bidrag för främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1936/1937 anvisa, utöver det av regeringen äskade beloppet, ytterligare 7,000,000 kronor eller sålunda till förbättringsbidrag för nämnda budgetår bevilja ett belopp av 12,000,000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.* väckt motion, nr 402, vari föreslagits, dels att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i bestämmelserna för förbättringsbidrag och nybyggnadslån till främjande av byggnadsverksamheten på landet, att statens egnahemsstyrelse måtte kunna i vissa fall medgiva högre bidrag än 1,000 kronor per lägenhet, dels ock att riksdagen måtte till bidrag för främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1936/1937 anvisa utöver vad Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit ytterligare 3,000,000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de i ämnet väckta motionerna — motionen II: 402 i vad den avsåge anslagshöjning — måtte

a) till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1936/1937 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5,500,000 kronor;

b) såsom kapitalökning för lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att utgå av lånemedel;

II. att motionen II: 402, i vad den avsåge ändring i bestämmelserna rörande förbättringsbidrag och nybyggnadslån, icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Karlsson* i Grängesberg: Herr talman! För alla fattiga och ekonomiskt svaga, som ute i landsbygdens olika avkrokar bo i bristfälliga och häl-

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

sovådliga bostäder, är det anslagskrav som här föreligger av synnerligen stor betydelse. Anslaget till bostadsförbättringsbidrag är också bland landsbygdens befolkning uppskattat såsom en verkningsfull och god stödåtgärd för det fattiga småfolket ute i bygderna. Det beklagliga är emellertid, att ett så ringa antal av det stora antalet hjälpbehövande kunnat komma i åtnjutande av detta välbehövliga bidrag.

Alla, som något känna till jordbruks- och skogsbygdsbefolkningens bostadsförhållanden, veta, att ett synnerligt stort behov av bidrag till bostadsförbättringar förefinnes. Många av dessa människor, som bo i »egna» lägenheter, äro skuldsatta, hava ytterligt små inkomster och stå i en så dålig ekonomisk ställning, att de icke med egen kraft förmå att bekosta nödvändiga reparationer och ombyggnader, då deras bostäder börja förfalla. Det är emellertid, såsom jag sagt, endast en ringa del av dessa behövande, som hittills fått bidrag till en behövlig bostadsförbättring.

Av en redogörelse från statens egnehemsstyrelse framgår, att av dem, som år 1934 anmälde sig, alltså återstå öfver 22.000 familjer, som ännu icke erhållit det då utlovade bidraget, trots att deras bostäder äro sådana, att ett stort behov av bostadsförbättring föreligger. Egnahemsstyrelsen har också i skrivelse i oktober månad förra året hemställt till regeringen, att regeringen skulle hos riksdagen anhålla om medel till bostadsförbättringsverksamhetens fullföljande i mera raskt tempo. Styrelsen framhöll i sin skrivelse, att för tillgodoseende av 1934 års ansökningar beträffande lägenheter, vilkas upprustning ansågs absolut nödvändig, behövdes ett statligt anslag på 16,690.000 kronor, därav i runt tal 13,723.000 kronor till förbättringsbidrag och 2,967.000 kronor till nybyggnadslån. Styrelsen framhöll även i sin skrivelse, att det säkerligen finnes ett avsevärt antal bofälliga lägenheter, beträffande vilka ansökningar om bostadsförbättringsmedel ännu icke inlämnats, i många fall emedan vederbörande underhållningsskyldige ansett sig vara ur stånd att tillskjuta, vad som icke kunde erhållas i statsbidrag för upprustningsarbetets utförande. Styrelsen anförde vidare, att bostadsförbättringsverksamhetens utvidgning till jämväl förevarande lägenheter förutsatte, att ny ansökningstid utsattes i samband med ytterligare medelsanvisning för verksamhetens fortsättande. Regeringen har emellertid i år liksom förra året föreslagit ett anslag av endast 5 miljoner kronor till bostadsförbättringsbidrag och 2 miljoner kronor till nybyggnadslån. Departementschefen har anført, att man torde vara nödsakad att utsträcka tillgodoseendet av föreliggande starkt kännbara bostadsförbättringsbehov under en längre period. Det har icke angivits några bestämda skäl, varför departementschefen anser, att man på detta sätt skall draga ut på tiden och knappa in på anslaget. Men tydligt är väl ändå, att det är militärutgifternas enorma ökning, som även här kastar sin slagskugga framför sig.

Jag och mina medmotionärer hava ansett, att man med hänsyn till den statsfinansiella situation som nu föreligger icke kan ha anledning att snåla med dessa anslag på ett dylikt sätt. Varför skola de, som redan 1934 anmälde sig för erhållande av detta bidrag, fortfarande få vänta år efter år, trots att de bo i fallfärdiga bostadslägenheter? Det är också en ganska allmänt utbredd åsikt, att riksdagen icke har någon giltig anledning att på detta sätt snåla, utan att riksdagen, med hänsyn till det nuvarande statsfinansiella läget, bör kunna bevilja ett tillräckligt stort anslag för att tillgodose och fortast möjligt avverka de ansökningar, som inlämnats redan år 1934.

Jag och mina partikamrater äro icke ensamma om den åsikten. Till och med tidningen *Arbetet* i Malmö, den socialdemokratiska partitidningen där nere, har i en ledande artikel den 3 mars, om jag icke missminner mig, påtalat denna regeringens åtgärd att föreslå endast 5 miljoner kronor för detta

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
ändamål. Tidningen ansåg, att det vore att snåla med statens medel för mycket, när det gällde så angelägna saker, som detta är, och skrev bland annat: »Det kan nämligen knappast vara lämpligt, att bostäder, som redan 1934 — ansökningarna inlämnades då — av vederbörande hälsovårdsnämnder ansågos ur hälsosynpunkt vara i behov av förbättringar, skola genomgå dessa förbättringar först om ytterligare ett par, tre år, särskilt med tanke på den under senare åren alltmera framträdande insikten om vårt folks bostadsfrågas stora sociala betydelse.» Dessa synpunkter äro riktiga och bärande, och det är just dessa synpunkter, som jag och mina partikamrater ha lagt på denna fråga, när vi i vår motion påyrkat, att riksdagen skulle i år bevilja ett anslag på 12 miljoner kronor till bostadsförbättringsbidrag. Vi anse, att 1934 års ansökningar böra snarast möjligt avverkas och att ett nytt ansökningsförfarande skall anordnas. Det finns ett stort bestånd av bristfälliga och i hög grad undermåliga bostadslägenheter, som icke kommit fram vare sig vid 1933 års eller 1934 års ansökningar.

Nu säger emellertid statsutskottet i sitt utlåtande, att »närmast torde det nu gälla att söka tillgodose återstående medelsbehov på grundval av 1934 års ansökningar». Det är riktigt, men skall man, som under senaste åren skett, på detta sätt snåla med anslag, utestänger man från hjälp de många, som bo i precis lika dåliga bostadslägenheter men som icke haft tillfälle och möjlighet att inlämna ansökningar 1933 eller 1934. När man kommer ut på landsbygden, särskilt i skogsbygderna, får man oupphörligen förfrågningar angående orsaken till att det icke blir ett nytt ansökningsförfarande. Vi stå i precis samma dåliga ställning, säger man, som de, vilka redan fått hjälp, men vi få icke ens anmäla oss för att få vårt behov prövat.

Jag och mina partikamrater anse, att man icke bör fortsätta på detta sätt. Det föreligger nu en synnerligen god statsfinansiell situation, och man bör se till, att denna bostadsförbättringsverksamhet fortsättes i ett mera forcerat tempo än vad regeringens förslag innebär. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den av mig och mina partikamrater väckta motionen.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Jag har tillsammans med några kamrater också väckt en motion i denna fråga, vari vi påyrkat en höjning med 3 miljoner kronor av det belopp, Kungl. Maj:t föreslagit. Nu har statsutskottet nöjt sig med att föreslå en ökning med en halv miljon kronor utöver de 5 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t äskat. Man kan ju då icke säga, att statsutskottet visat sig så särdeles välvilligt mot motionärerna, ty då man känner till behovet i detta fall, får man nog säga, att den halva miljon kronor, varmed man skulle öka Kungl. Maj:ts förslag, närmast är att likna vid en droppe i havet.

När jag nu emellertid icke tänker framställa något yrkande om ett högre belopp, än statsutskottet föreslagit, är det icke därför, att jag skulle fått den uppfattningen, att det icke behövdes, utan det är ett annat skäl, som gjort, att jag icke skall framställa något sådant yrkande, och det är det skälet, att det icke finns byggnadsarbetare i tillräcklig utsträckning på landsbygden, för att man skulle kunna sätta igång en ännu större byggnadsverksamhet än den, som nu pågår. Det har redan inkommit och inkommer undan för undan till egnahemsnämnderna framställningar om en förlängning av byggnadstiden från dem, som redan fått bidrag beviljade till bostadsförbättringsarbeten, och det skäl, som de anföra, är, att de icke kunna få snickare, murare, målare o. s. v. När man undersökt, om detta varit riktigt, har det visat sig, att så varit fallet. Det pågår en så livlig byggnadsverksamhet både i städerna och på landsbygden, att det yrkeskunniga folket icke räcker till. Då kan det ju heller icke vara

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

så stor mening med att i väsentlig grad öka ut de anslag, som Kungl. Maj:t har begärt. Jag skulle vilja säga till den föregående talaren, att även om han skulle få riksdagen med på den höjning, som från detta håll i motion påyrkats, så skulle det ganska säkert ändå icke kunna komma till stånd väsentligt flera bostadsförbättringar inom den närmaste tiden, än vad som kommer att ske genom det förslag, för vilket statsutskottet här stannat.

I vår motion är det ett annat förslag, som jag beklagar, att statsutskottet icke har kunnat gå med på, och det förslaget går ut på att det i vissa undantagsfall skulle kunna lämnas högre bidrag, än vad som enligt hittills gällande bestämmelser är möjligt. Det heter nämligen i de härvidlag gällande föreskrifterna, som för övrigt äro återgivna i statsutskottets utlåtande: »Bidragsbeloppet skall motsvara viss del av de för vederbörande byggnadsföretag uppskattade kostnaderna. Denna del skall i varje särskilt fall bestämmas med skäligen hänsyn tagen till sökandens förmåga att själv bidraga med pengar, material, transporter och eget arbete samt till den rätt han må äga att för byggnadsföretaget av annan undfå ersättning. I regel skall bidraget understiga 50 procent av nyssnämnda kostnader. En högsta gräns är dragen vid ett belopp av 1,000 kronor för bostadslägenhet.» Dessa bestämmelser, som i de allra flesta fall äro mycket väl avvägda, ha dock medfört, att vissa bostadsinnehavare ej kunnat komma i åtnjutande av bostadsförbättringsbidrag, och det är de allra sämst ställda, de som icke ha möjlighet att på något sätt själva bidraga till att åstadkomma en i övrigt utomordentligt nödvändig bostadsförbättring. De, som icke kunna åstadkomma någonting själva, bli helt enkelt ställda utanför på grund av dessa bestämmelser. Det är därför, som vi i vår motion föreslagit, att det skulle kunna lämnas högre bidrag i särskilda undantagsfall. Egnahemsstyrelsen har också i sin skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga varit inne på samma sak, men statsutskottet har icke velat vara med härom.

Vi ha i motionen tänkt oss saken så ordnad, att det icke skulle medgivas de olika egnahemsnämnderna att giva högre bidrag än 1,000 kronor per lägenhet, utan skulle det komma ansökningar om bidrag, där vederbörande icke själva kunde lämna någonting och man fördenskull, för att få bostadsförbättringar verkställda, måste gå över de 1,000 kronorna, så skulle varje särskilt sådant fall underställas egnahemsstyrelsens prövning och medgivande. Det skulle bli en garanti för att denna förmån icke skulle komma att åtnjutas i onödan och på ett illojalt sätt.

Statsutskottet har emellertid icke velat vara med på detta, och det beklagar jag verkligen. Jag skall dock icke heller på denna punkt framställa något yrkande, men jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att när socialministern nästa år framlägger förslag om fortsättande av denna bostadsförbättringsverksamhet på landsbygden, han då måtte tänka på dem, som nu på grund av att de icke själva kunna hjälpa till, bli ställda utanför, och komma med något förslag, som gör det möjligt, att även dessa bli delaktiga av denna så utomordentligt gagneliga verksamhet.

Häruti instämde herr *Lundbom*.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag är ense med dem, som yttrat sig här förut, att detta anslag är ett av de mest behjärtansvärda, men därifrån och till att bevilja de belopp, som av olika motionärer föreslagits, är ett ganska långt steg. För statsutskottet har det närmast varit fråga om en avvägning mellan olika motionärens förslag och Kungl. Maj:ts förslag. Jag trodde i min enfald, att vi gjorde en synnerligen god gärning, då vi vågade oss på

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
att föreslå riksdagen att av skattemedel bevilja ytterligare en halv miljon kronor, ty vi få komma ihåg, att det här är fråga om en ren present till vederbörande. Det är inga skyldigheter, han ikläder sig, utan han får det som en gåva.

Jag ber herr Ström i Göteborg att ursäkta mig, men vi ha verkligen tillkallat en expert i utskottet och hört oss för, hur det går till vid behandlingen av dessa ärenden och vad han ansåg om nyttan och nödvändigheten av detta anslag. Vi frågade honom också, herr Andersson i Dunker, om det var ändamålsenligt att höja gränsen för de utgående bidragens storlek. Han svarade, att det var bra som det var, och sade, att medeltalet redan nu var 700 kronor för de lägenheter, som det här gällde. Om man har att välja mellan att hjälpa många eller att hjälpa färre genom att införa en högre maximering, så stannar jag alternativt att hjälpa många. Det är icke ur vägen — och vi fingo också bekräftat, att kommunerna i stor utsträckning förfara på det sättet — att i sådana fall, där vederbörande icke ha någonting, kommunerna giva dem tillskott. Jag framställde den frågan: Kan det väntas en efterräkning, om kommunerna lämna en slant extra? »Nej, tvärtom», sade han, »det praktiseras allmänt ute i landet.» Det kan jag också få anförtro kammarens protokoll, att vi i min hemkommun beslutat att slå in på den vägen för att nå ett bättre resultat, än vad som skulle bli fallet, om man skulle vänta, till dess vederbörande lyckats på det ena eller andra sättet förvärva de erforderliga tiorna eller hundralapparna.

Sedan vill jag säga till herr Karlsson i Grängesberg, att han kunde gjort oss alla den tjänsten, när han anförde, vad utskottet sagt, att han läst vidare, vad utskottet skrivit. I stället stannade han, och gjorde, som man gunås brukar göra, när man citerar. Man läser lagom mycket, för att det skall passa ens egna syften. När jag anser, att det i detta fall är en brist, att icke hela stycket blivit uppläst, skall jag be att få fortsätta, där herr Karlsson stannade. På sid. 15 i utskottsutlåtandet heter det: »Närmast torde det nu gälla att söka tillgodose återstående medelsbehov på grundval av 1934 års ansökningar.» Så långt läste herr Karlsson i Grängesberg, men det står här vidare: »Även om denna begränsning måste i stort sett upprätthållas, synes dock enligt utskottets mening möjlighet böra stå öppen att i enstaka undantagsfall kunna lämna bidrag även på grund av nyinkomna framställningar. Härvid avses exempelvis sådana fall, då vederbörande hälsovårdsnämnd finner ett initiativ vara alldeles särskilt påkallat och utredningen tydligt giver vid handen, att behovet av statens bistånd för upprustningen av en bristfällig lägenhet rent humanitärt sett måste framstå som synnerligen trängande.» Ja, mina damer och herrar, man kan icke begära, att statsutskottet, som väl ändå får iakttaga någon återhållsamhet, skall kunna uttrycka sig så värst mycket bättre på en punkt, där alla önskat en liten uppmjukning, än vad vi gjort.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brännström i Skellefteå: Herr talman! Efter vad statsutskottets ärade ordförande här har sagt kunde det kanske vara onödigt att säga någonting. Det var närmast, att jag ville ställa en fråga till honom och till statsutskottet, som föranledde mig att begära ordet.

Förra året väckte jag och herr Sandberg en motion om höjning av anslaget utöver det belopp, som av Kungl. Maj:t begärts. Det gick ungefär på samma sätt för oss, som det gått nu, statsutskottet höjde beloppet något litet men alltjämt kvarstod en mycket stor del ohjälpta, som voro i samma situation som de, vilka tidigare fått hjälp från detta anslag. Nu observerade jag, att man i statsutskottets utlåtande förra året hade direkt uttalat, att man ställde sig

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

på samma linje som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet och ansåg, att de, vilkas ansökningar icke inkommit 1934 men tillstyrkts av hälsovårdsnämnderna, skulle bli hjälpta, därest det ansågs nödvändigt, att deras bostäder förbättrades. Det är icke lika klart utsagt i år, men av vad herr Anderson i Råstock nyss yttrade, framgår dock, att statsutskottet har denna inställning.

Det är tusentals ansökningar, som ligga i meterhöga staplar och avse förbättringar, som planlagts och tillstyrkts av hälsovårdsnämnderna. Man mötes ständigt ute i landet av dessa förfrågningar: Skola vi någonsin få anslag till bostadsförbättringar? Man kan ju säga, att statsutskottet liksom socialministern tydligen har den inställningen, att man vill hjälpa även sådana, som av en eller annan anledning icke kommit in med ansökan 1934 men vilka ha samma behov av att få sina bostäder förbättrade. Under sådana förhållanden anser jag, att man även denna gång får finna sig i vad statsutskottet föreslagit.

Jag har, herr vice talman, intet yrkande.

Herr *Sandberg* instämde häruti.

Herr **Osberg**: Herr talman! Eftersom jag jämte herr Olsson i Ramsta är motionär i detta ärende, skall jag be att få säga några ord om anledningen till att vi äskat ett avsevärt högre belopp än vad här av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagits.

Jag kan icke undgå att säga, att statsutskottets ärade ordförande hade rätt, när han sade, att utskottet visat välvilja mot denna rörelse. Ingen, som vill vara ärlig, kan säga annat.

Jag kommer icke att framställa något yrkande mot statsutskottets. Jag måste erkänna, liksom herr Andersson i Dunker gjorde, att genom den livliga byggnadsverksamhet, som pågår i städerna, hava dessa sugit till sig även sådana yrkesmän, som förut ägnat sig så gott som uteslutande åt byggnadsarbete på landet. Både snickare, murare och målare hava städerna sugit till sig.

Vi äro ense allesammans — det har ordföranden i utskottet också sagt — att detta är ett av de mest behjärtansvärda anslag, som riksdagen kan gå med på. Jag vet knappast något, som är uppskattat så mycket i bygderna som denna möjlighet, att få sina bostäder upprustade, så att de bliva något så när människovärdiga. Det har också stor betydelse, att det blir större trevnad i hemmen. Detta bidrar i sin mån att hämma den stora avfolkning, som skett från landsbygden. I all synnerhet kommer det att höja hälsotillståndet. Särskilt där det är barnrika familjer, är detta en utomordentlig väl förtjänt sak.

Jag skall icke göra något säryrkande, ehuru väl det varit utomordentligt önskvärt, om vi fått det belopp, som vi begärt. Vi få hoppas, att detta anslag kommer att i fortsättningen beviljas av kommande riksdagar. Det är under den förhoppningen, herr talman, som jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Alla erkänna ju, att det är ett behjärtansvärt ändamål, som det här gäller, och alla äro ense om, att de medel, som äskats i den kungl. propositionen, icke äro tillräckliga. Men därmed stannar man och anser, att inga medel utöver vad statsutskottet föreslagit skola beviljas.

Det var närmast herr Andersson i Dunker, som uppkallade mig, då han förklarade, att ett av huvudskälen till att han ej yrkade bifall till sin motion

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

var, att det saknades kvalificerad arbetskraft på landsbygden, såsom byggnads-snickare, murare m. fl., som behövdes för detta ändamål. Jag är villig att erkänna, att det kan finnas någon enstaka plats, där det pågår en livlig byggnadsverksamhet under sommarmånaderna och där det kanske för tillfället råder en sådan brist på yrkeskunnigt folk. Men det torde endast vara på några få ställen. Då herr Andersson i Dunker med flera motionerade om denna sak, så kände de vid den tidpunkten tydligen icke till, att det rådde brist på kvalificerad arbetskraft. Det var väl heller ingen brist vid det tillfället. Det är alltid så, att i de mera tätbebyggda samhällena utövas byggnadsverksamheten under själva sommarmånaderna och därefter avstannar den igen. Då blir det gott om arbetskraft. När de medel, som det här gäller, skola tagas i anspråk vilket väl knappast kan tänkas ske förrän frampå nästkommande år — då är jag alldeles övertygad, att herr Andersson i Dunker kommer att få tillräckligt med kvalificerad arbetskraft, både byggnadssnickare och murare. Ty den enorma byggnadsverksamhet, som pågått under de senaste åren och framför allt i år, torde säkerligen komma att avstanna i betydlig utsträckning frampå hösten eller efter den 1 oktober, då en mängd hus kommer att bli färdiga.

Här gäller det ju reparationsarbeten på landsbygden. Med all sannolikhet finnes det möjligheter att få arbetskraft frampå vårsidan eller försommaren nästa år till dessa arbeten. Jag är också livligt övertygad därom, att en betydande del av dessa arbeten kan utföras av de arbetare, som bebo lägenheterna, och vilka äro arbetslösa långa tider. Framför allt gäller detta skogsarbetarna, som äro säsongarbetare och som kanske kunna få gå långa tider utan arbete. Det skulle vara en utomordentlig hjälp från statens sida, att samtidigt som de kunna få sin bostadslägenhet förbättrad, de också skulle kunna få någon liten arbetsinkomst genom detta.

Det skäl, som herr Andersson i Dunker åberopade, tror jag icke håller i verkligheten. Jag tror, att han får revidera sin uppfattning på denna punkt.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Karlsson i Grängesberg m. fl. väckta motionen.

Herr Ström: Herr talman! Den synpunkt, som här anförts mot en höjning av detta anslag, är ju, att arbetskraften icke skulle räcka till. Men jag förmodar, att de ärade motionärerna hade den saken klar för sig, när de väckte dessa motioner. Statens egnahemsstyrelse har i skrivelse den 28 oktober 1935 påpekat följande — jag skall läsa upp hela stycket: »Den arbetsanskaffning, som vunnes genom att verksamheten begränsades till att omfatta allenast omförmälda kvarvarande 1934 års ansökningar, syntes emellertid innebära ett sådant avsevärt tillskott på arbetsmarknaden, att verksamhetens ytterligare forcering måhända komme att medföra alltför stark förskjutning inom landsbygdens ordinära arbetsförhållanden. Med hänsyn därtill och till det eljest ökade statsmedelsbehovet hade styrelsen stannat för att tills vidare förorda medelsanvisning allenast för fullföljande av bostadsförbättringsverksamheten på grundval av 1934 års ansökningar.» Det är på den punkten, som man i år motionsvis framfört sina krav. Hade det varit några betänkligheter vid den tidpunkten, så hade ju icke dessa motioner bort väckas, men det var väl ändå på det sättet, att man ansåg, att det vore önskvärt med större anslag — liksom samtliga partier anse nu. Alltså måste man hava någonting att skylla på för att man icke vill gå längre, och då kommer man med detta, att det saknas byggnadsarbetare. Är det riktigt, det påståendet? Jag måste för min del säga, att det är icke riktigt. Mest förvånar det mig, att herr Osberg från Bohuslän, där arbetslösheten är så oerhört omfattande, kan komma och skylla på någonting sådant. Det kan man ju ganska lätt konstatera, att dessa

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

stenhuggare och andra grupper, som finnas där uppe, kunna mycket väl användas som byggnadsarbetare. Jag vet ju från byggnadsverksamheten i Göteborg, att under ett år kommo i byggnadsarbetarfackföreningen där nere in icke mindre än över 500 stenarbetare, stenhuggare, som sysselsattes på byggena. Det är tydligt och klart, att när det gäller dessa smärre reparationsarbeten och förbättringar av gamla bostäder, kunna de mycket väl användas. Nu är det i regel så, att de gamla bostäderna hava dålig grund, och dessa stenarbetare kunna då användas till att förbättra grunderna. Det är även i regel så, att bostäderna hava dålig väggbeklädnad, och de reparationer, som härav påkallas, kan snart sagt vilken som helst sköta om. Vi veta ju, att ute på landsbygden dessa backstugusittare och andra i stort sett sköta sina bostäder själva. Det skulle sålunda bliva mycket goda arbetstillfällen för dessa. Men om man icke tror, att de kunna utföra det, är det ändå ingen brist på arbetskraft. Det är på toppunkten, mellan midsommar eller något före midsommar till den 1 oktober, som det kan vara ont om arbetare. Efter den 1 oktober och till den 1 april, till och med senare, visar ju fackföreningarnas statistik, att det är en arbetslöshet på 30—40 % inom dessa grupper. Hur kan man då komma och påstå, att det är brist på byggnadsarbetare? Det är klart, att om man förlägger alla förbättringsarbeten till ett par, tre sommarmånader, blir det brist. Men numera finnes det inga svårigheter att bedriva ganska kontinuerlig byggnadsverksamhet. Det praktiserar man också. Till följd därav kan man efterfråga arbetskraften vid en tidpunkt, då denna icke är så anlitad som under själva rusningen inför den 1 oktober, flyttningsdagen i alla större städer. Dessa förbättringar kunna utföras när som helst.

Så är det icke med nybyggnader, som skola färdigställas till visst datum. Dessa förbättringar återigen kunna verkställas i november, december, januari eller februari, vilken månad man vill välja. Man skall icke påstå, att det är brist på byggnadsarbetare, när det finnes 30—40 procent arbetslösa vid den tidpunkten. Jag tror alltså, att detta tal endast är en förevändning för att komma ifrån äskandena om högre anslag.

Herr Anderson i Råstock var vänlig nog och erinrade mig om, att när man behandlade denna fråga i statsutskottet hade man också haft experter till förfogande och fått fram detta resultat. Då skall jag begära av herr Anderson i Råstock, att de experterna få blomma också i höstens valrörelse, om de icke användas på annat sätt. Det kan vara skäl att påpeka redan nu. Äras den, som äras bör! Men vi få se, vem som kommer att ära dem mera. Vi känna så väl till, hur det gått till tidigare och hur man utnyttjat det i agitationen. Men vi hava aldrig sett i agitationen, att det är experterna, som drivit fram det, utan det har väl alltid tidigare talats om, att det är regeringens goda välfärdspolitik, som genomfört allt det här.

När vi yrkat 12 miljoner i stället för dessa 5 miljoner, som regeringen föreslagit, och de 5 1/2 miljoner, som utskottet fått fram med experternas hjälp, finnes det anledning att säga ifrån, att även om dessa 12 miljoner kronor skulle bliva beviljade, så täcker det beloppet endast behovet för de ansökningar, som kommo in 1934. Alla de övriga, som kräva detta bidrag, få fortfarande stå utanför. De få enligt detta utskottsutlåtande icke ens söka sådana bidrag, därför att det är de äldre ansökningarna, som man här i första hand måste bevilja.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Man skall vara så ogenerad som herr Ström i Göteborg för att kunna tala så tvärsäkert om en sak, som man vet så litet om som herr Ström avslöjade sig veta att döma av det sista anförandet. När man talar om, att på landsbygden finnes det utomordentligt gott

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

om arbetskraft för detta ändamål, så är detta fullkomligt felaktigt, herr Ström. När man talar om, att vi skulle kunna bedriva denna byggnads- och förbättringsverksamhet med samma fördel på vintern som om sommaren, så vill jag fråga herr Ström var han vill göra av de familjer, som icke hava annat att bo i än den usla stuga, som skall repareras, om denna skall repareras på vintern. På sommaren kan familjen flytta ut i en bod eller vad som helst. Det går icke på vintern. Det är icke med dessa arbeten som att bygga hus eller reparera hus i städerna. Sistnämnda arbeten kunna bedrivas året runt, men denna byggnadsverksamhet måste i största utsträckning pågå under sommaren. Nybyggnader kunna utföras också på vintern, men här gäller det främst upprustning av bristfälliga bostäder.

Herr Olsson i Stockholm var också inne på detta och förklarade, att det var endast på enstaka platser det var brist på byggnadsarbetare. Vad vet herr Olsson om det? Jag känner till förhållandena i hela Södermanland. Jag har fått veta, att likadant är det i Östergötland, Småland och Skåne. Det går icke under sommarmånaderna för närvarande att få fram tillräckligt antal yrkeskunniga arbetare på detta område. Därför har jag ansett, att man kan nöja sig med det förslag, som statsutskottet i detta fall kommit till.

Jag begärde ordet närmast för att ställa en fråga till statsutskottets ärade ordförande. Han vände sig mot yrkandet i vår motion och det uttalande jag förut gjorde om önskemålet, att man skulle i vissa särskilda fall kunna lämna högre bidrag än maximibeloppet på 1,000 kronor, som nu är fastställt i bestämmelserna. Han påpekade, att kommunerna kunna och böra lämna bidrag i den mån vederbörande själva icke kan lämna erforderligt bidrag för att kunna få del av dessa anslag. Det finnes verkligen en del kommuner, som gått in för att lämna sådana bidrag, men det stora flertalet kommuner har icke gjort det. De göra det helt enkelt icke. Man har ingen press på kommunerna, att de skola göra det. Av rent principiella skäl vägrar en del kommuner att lämna bidrag. Andra anse sig hava för höga skatter för att göra det. Därför frågar jag statsutskottets ärade ordförande, hur man skall bära sig åt för att de allra sämst ställda bostadsinnehavarna på landsbygden, som icke själva kunna lämna bidrag och sålunda ej kunna komma i åtnjutande av statsbidrag, skola få sina bostäder förbättrade.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Andersson i Dunker uttalade farhågor för att det icke skulle finnas möjligheter att få fram tillräckligt många yrkesvana arbetare om en bostadsförbättringsverksamhet i ett mera forcerat tempo kommer till stånd. Jag önskade för herr Andersson framhålla, att dessa farhågor nog äro fullständigt obefogade, åtminstone i stort sett. Mina partikamrater Ström i Göteborg och Olsson i Stockholm hava bemött herr Anderssons uttalanden på denna punkt. Men herr Andersson vidhåller ändå detta påstående med samma energi. Jag vill emellertid säga, att det förhåller sig, åtminstone på de trakter som jag känner till, på annat sätt. Jag tänker på de trakter, där befolkningen huvudsakligen utgöres av skogsarbetare och småbrukare. Dessa bo i stor utsträckning i bristfälliga bostäder. Dessa människor hava fått lära sig att söka klara sig själva och hjälpa varandra, även när det gäller utförande av byggnadsarbeten. Det är alldeles riktigt som herr Olsson i Stockholm framhållit, att dessa arbetare i stor utsträckning kunna göra reparationsarbeten själva, men de hava i många fall ingen möjlighet att göra detta utan bidrag eller ekonomisk hjälp. Få de detta bidrag, som täcker hälften av kostnaden, kunna de få sina mindervärdiga och hälsovådliga bostäder rustade. Detta gäller även i stor utsträckning självägande bönder, som bo på dessa trakter. Jag kan meddela herr Andersson,

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

att för några dagar sedan hade jag besök av en sådan fattig småbonde, som sade: »Jag står för närvarande utan arbete och inkomst. Den enda inkomst jag har, får jag från skogen och skogsarbetet, men för närvarande är jag utan arbete. Min bostad är mycket bristfällig. Själv är jag van byggnadsarbetare. Jag kan utföra både byggnadsarbete, murningsarbete och annat. Men jag hann icke anmäla mig 1934 på hösten, när ansökan om bostadsförbättringsbidrag skulle göras. Varför skall det icke kunna ordnas så, att jag får ansöka om förbättringsbidrag och utföra detta arbete, då jag så väl behöver få lägenheten ombygd, men saknar möjlighet att med egna medel göra detta?»

Så ligger det i verkligheten till, herr Andersson i Dunker, i fråga om skogsbygden, och därför skall man icke på grund av farhågor för att icke arbetet skall bli utfört gå emot en förhöjning av detta anslag. Och för övrigt, om de där farhågorna skulle visa sig befogade, blir det väl inte värre än att anslaget står kvar. Därmed sker väl ingen skada. Ansloge riksdagen dessa 12 miljoner kronor till förbättringsbidrag, som statens egnahemsstyrelse ansett behövligen för att avverka 1934 års ansökningar, är jag övertygad om, att dessa ansökningar också snart skulle bli avverkade. Därigenom skulle de människor, som äro i behov av att få anmäla sig men som ännu icke ha gjort det, kunna få tillfälle att göra detta.

Nu har visserligen statsutskottets ordförande pekat på att vägarna icke absolut ha stängts för nyanmälningar, men om man läser formuleringen i statsutskottets utlåtande innebär uttalandet i själva verket, att nyanmälning endast kan få ske i »*enstaka undantagsfall*», nämligen när »behovet av statens bistånd för upprustningen av en bristfällig lägenhet rent humanitärt sett måste framstå som *synnerligen trängande*». Det är inte mycket bevänt med den lilla möjlighet som här lämnats öppen av statsutskottet, när man vet att sådana nyansökningar, som det nu kan bli möjlighet att ingiva, i stor utsträckning förefinnas bland de ännu icke beviljade ansökningarna från år 1934. Och man förstår ju att de komma att hjälpas först, som redan för snart två år sedan anmält sig och som då fingo löfte om förbättringsbidrag. Vill man bereda möjlighet till nyanmälningar då måste högre anslag beviljas. Faktiskt blir det med antagande av statsutskottets förslag på det sättet — även med det där lilla tillmötesgåendet i fråga om 500,000 kronors förhöjning — att de som bo i de bristfälliga, fallfärdiga bostäderna ute i obygderna fortfarande få göra det under många år. Jag kan icke förstå varför detta skall behöva ske, i en tid då statsinkomsterna flöda på ett sätt som kanske aldrig tidigare.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Osberg: Herr talman! Jag skulle kunna avstå från ordet, sedan herr Andersson i Dunker framfört vad jag i huvudsak tänkt säga, men när jag nu blev särskilt uppkallad av herr Ström, då han talade om Bohuslän och den stora arbetslösheten där, kan det måhända vara lämpligt att ge herr Ström en liten instruktion om hur det egentligen förhåller sig på den rena landsbygden. Herr Andersson i Dunker framhöll att man på landsbygden är tvungen att kvarbo i en lägenhet, när förbättringsåtgärder där vidtagas. Herr Olsson i Stockholm och herr Ström nämnde, att när arbetarna avslutat sina arbeten i städerna, kunde de vandra ut på landsbygden och där ta itu med reparationer och upprustning. Det är lättvindigt att säga så, men i praktiken går det icke. För det första, herr Olsson, skulle man betala de priser, som dessa yrkesmän begära och anse sig ha rätt till, finge man ingenting gjort, det bleve för dyrt, det skulle icke bli någon vidare hjälp av dessa få hundra kronor man får. Herr Ström nämnde vidare, att 500 arbetslösa stenhuggare

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
kommit till Göteborg och ägnade sig åt byggnadsverksamhet. Jag betvivlar icke detta, men vad göra de? De ha grävt ut grunder och hjälpt till med hantlangning o. s. v., men det arbete, som dessa göra i Göteborg, utföra de personer själva, vilka komma i åtnjutande av lån och upprustningsbidrag. Det förhåller sig nämligen så, att de som komma i åtnjutande av denna hjälp äro sådana, som i ekonomiskt hänseende äro ganska svaga, och som behöva denna lilla inkomst för att kunna hjälpa till med sådant hantlangningsarbete som de förmå. Herr Ström säger visserligen att vem som helst kan gå och plocka i en gammal byggnad och hjälpa till med ett reparationsarbete, men jag vill framhålla för herr Ström, att det skall ske en inspektion av vad som utträttats, och man har vissa fordringar på det arbete som utföres. Herr Ström torde också veta, att när det gäller att reparera upp ett gammalt hus, så är det arbetet vida värre än att bygga nytt. Herr Ström borde ha lagt om problemet och sagt, att i städerna kan man bygga vintertiden; där har man sina anordningar för uppvärmning av sand och murbruk o. s. v. och håller på vintern igenom att mura, och i Stockholm t. ex. går det alldeles utmärkt att på detta sätt mura upp ett hus, försävt människorna icke äro i behov att bo i huset. Det går bra att göra det under vintermånaderna, men ute på landsbygden är det ett rent säsongarbete. Man kan icke köra ut en familj i regn och rusk under den kalla årstiden för att reparera deras bostad. I många fall lyfter man upp själva takresningen, därför att den gamla stugan är alldeles för låg. Man tar ut bjälklaget och höjer detta, så att man får mera kubikinnehåll i rummen o. s. v. Hur skulle herr Ström bära sig åt för att göra detta, om folket icke har någon annanstans att bo? Hur skulle det kunna ske i oktober och november månader, under regntiden och när vintern följer efter? Herrarna tala som om ni vore »främmande för det verkliga livet», som herr Lindhagen brukar säga. Det måste därför bli ett rent säsongarbete ute på landsbygden, där man icke har samma möjligheter som i storstäderna att kunna ordna byggnadsverksamheten. Jag vill ännu en gång säga till herr Ström, att arbetet med än att reparera upp ett gammalt hus och få snits på detsamma, är vida svårare än att bygga upp ett nytt. Man skall icke tro, att man kan sätta dit första bästa man för att göra detta. Det tarvas mureriarbete, snickeriarbete och måleriarbete, och därtill behövs verkligt yrkesdugligt folk.

När herrar Olsson i Ramsta, Andersson i Dunker och jag ha motionerat i denna fråga och framfört krav på ökade anslag, ha vi trots att det skulle vara möjligt att i större utsträckning än vad fallet varit, få dessa arbeten utförda, men det har visat sig att dessa här omnämnda svårigheter föreligga. Hade det funnits någon möjlighet att vinna vad vi önska, är det ju helt naturligt att vi icke hade yrkat bifall till utskottets förslag utan försökt beveka kammaren att gå med på något mera. Jag har i mitt första anförande uttalat mitt gillande till ordföranden i statsutskottet därför att detta i någon mån beaktat spörsmålet, vi ha ju fått $\frac{1}{2}$ miljon utöver Kungl. Maj:ts förslag och vi få vara nöjda därmed. Vi få även tänka på att det kommer tider även härefter.

Jag vill vidare säga herr Ström, att man enligt författningen delat upp de bidragssökande i tre behovsgrader. Den första har man hittills i görligaste mån försökt lämna hjälp, och t. o. m. rätt många i andra behovsgraden ha blivit hjälpta. Sådana byggnader, som man ansett kunna tjäna sitt ändamål någon tid framåt, få ju komma under reparation undan för undan, och jag försäkrar herr Ström, att även om man gärna vill ha detta arbete utfört så hastigt som möjligt, får man i vissa fall böja sig för fakta. Det går icke att bara ropa, att så och så måste det vara, utan man får rätta sig efter förhållandena.

Herr talman, jag har ingen anledning att ändra mitt förut gjorda yrkande.

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har icke begärt ordet enbart för att säga till herr Ström, att vi icke använda expertis till att avväga anslagsbelopp. Det är ett faktum, att vi använda expertis för att få veta något om användningssättet, huru det utfaller och i vad mån man kan räkna med intresse från befolkningens sida. I sådana ting bruka vi höra efter, men att vi därför skulle vara bundna att gå med på vilka anslagsbelopp som helst, det är fullkomligt orimligt, ty statsutskottet måste förbehålla sig rätt att i detta avseende själv vara expert. Vi ha visserligen genom herr Ströms trägna anföranden här fått reda på, att det finns en som är expert i alla avseenden, men han får nog lov att ta litet försiktigare på tingen, om det skall falla oss in att höra efter om han vill hjälpa oss i sådana frågor.

Vidare vill jag till herr Andersson i Dunker, som frågade, vad man skulle göra, om kommunerna icke ville vara med och lämna bidrag, säga, att det har jag sannerligen icke något recept för. Det måste vara mycket hårdnackade och svårjällade kommunalgubbar i den kommunen, om de icke inse, att en hjälp med ett anslag på några tiotusent åt en fattig stackare att rusta upp sin bostad bör vara till fördel för kommunen. Men det går icke för riksdagen att öppna alla gluggar, så att man kastar *det hela* på staten. Man vill ha det kommunala intresset med, så pass att kommunernas hälsovårdsnämnder kunna ta initiativ. Det är just detta vi ha sagt, herr Karlsson i Grängesberg, och i sådana fall, som herr Karlsson här åberopade, kommer man säkerligen att få nytta därav, när det gäller ekonomiskt mycket svaga personer. Utskottet har i alla fall anvisat en väg för att kunna hjälpa i undantagsfall.

Vidare vill jag påpeka, eftersom ingen tycks ha fäst sig därvid, att längst ned på sid. 15 ha vi också nämnt, att det kanske kan tänkas bli överskott på det belopp, som eljest varit avsett för lönebostäder. Där fingo vi verkligt reda på av vår expert, att vi icke behöfve fixera något belopp, och därför skrevo vi så här försiktigt, som vi gjort på sid. 15, att »enligt vad utskottet inhämtat, synes ett så stort belopp som 1 miljon kronor ej behöva beräknas åtgå till dylika bostäder». Vi ha alltså först $\frac{1}{2}$ miljon kronors ökning och så vad som kan bli öfver på anslaget till lönebostäder. Jag skulle tro, att man därmed skall kunna hjälpa åtskilliga behövande människor, och jag unnar dem det så innerligen gärna. Men man kan icke rusa i väg och sätta anslagsbeloppen hur höga som helst.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **Ström**: Herr talman! Det må väl ändock icke vara att rusa i väg hur långt som helst att bifalla ett anslagsbelopp, som skulle täcka ansökningarna för år 1934. Är det att rusa i väg hur långt som helst, då tycker jag, att det är en egendomlig argumentation, som föres från statsutskottets sida.

Så upphöjde herr Anderson i Råstock mig till rang och heder av expert i alla avseenden. Jag är ju dock icke någon konkurrent till herr Anderson i Råstock, som framträder som den ende här i kammaren, som har vant sig att vara detta. Men jag kan ju tala om för herr Anderson i Råstock, att på detta område känner jag till sakerna så väl, att jag lugnt kan säga, att de upplysningar, som exempelvis herr Osberg och herr Andersson i Dunker lämnade om möjligheterna att bedriva byggnadsarbete, äro fullständigt felaktiga från början till slut, och det skall jag också visa senare.

Beträffande möjligheterna att få arbetskraft ber jag att få hänvisa till Sociala meddelanden. Däri uppgives att för februari månad i år, alltså en månad då dessa arbetargrupper icke äro så synnerligen mycket sysselsatta, fanns det en

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
grupp av tillfällighets- och diversearbetare, som stod högst i fråga om antalet hjälpsökande. Vilka komma därefter? Jo, byggnadsarbetarna, vilka komma som andra grupp, och då kan man väl icke komma och påstå, att sådana arbetare icke skulle finnas tillgängliga. Nu har ju herr Osberg en annan förklaring, nämligen, att det blir för dyrt att använda dessa. Ja, men dessa byggnadsarbetare, som komma in till städerna på sommaren många gånger, resa hem på vintrarna. De fortsätta den trafiken, det veta vi allra bäst som sysslat med dem under många år. Skulle icke de kunna arbeta i hembygden eller ute på landsbygden, utan att det behövde bli så där dyrt som herr Osberg talade om? Men det är ju klart, att skulle man ha arbetskraften till sådana priser, som överhuvud ingen vill arbeta för, då förstår jag ju att man kan tala om brist på arbetskraft.

Herr Andersson i Dunker och även herr Osberg talade om för mig, att det är omöjligt att reparera dessa bostäder, därför att familjerna måste bo i dem och icke kunna flytta därifrån. Då vill jag erinra om, att det varit möjligt att reparera åtminstone hundratusen lägenheter i de större städerna, där folk icke fått flytta under reparationerna, även om det gällt att reparera hela hus. Jag vet ju i vilken stor utsträckning dessa reparationer förekomma. Det är klart och tydligt, att om man skall praktiskt taget bygga ett nytt hus genom att bygga på det och timra och mura på det, som herr Osberg här talade om, kan det vara vissa svårigheter, men även det har varit möjligt. Men vad rör det sig i regel om? — Det är väggbeklädnad, fönsterposter, nya foder, nya dörrar, taket som behöver repareras, påläggande av nytt tak — det är allt detta det rör sig om vid de flesta reparationer som här komma i fråga. Allt detta kan göras utan att familjerna flytta ut ur fastigheten i fråga, och allt detta kan t. o. m. göras av folk som icke äro så synnerligen vana vid detta arbete. När herr Osberg talar om för mig, som ändock sysslat med byggnadsarbete i 15 års tid, att det behövs bättre kvalificerad arbetskraft för reparationer än för nybyggnader, är det åtminstone första gången jag hör talas om den saken. Egentligen är det ju så, att när våra byggnadsarbetare bli gamla, eller när man tar in nytt folk, skickar man dem bort på reparationsarbete. Där kunna de nykomna öva sig, därom kan herr Osberg intervjuva varena byggnadsmästare som finns både i Stockholm och Göteborg, och han skall konstatera riktigheten därav. Man borde icke diskutera dylika elementära saker i kammaren utan att först ha inhämtat uppgifter om huru förhållandena äro.

Slutligen vill jag framhålla, att det går icke att komma ifrån, att när man i början av riksdagen löper i väg och väcker en motion om en höjning på 5 miljoner kronor av ett anslag, då skall man åtminstone ha så pass fast grund att stå på, att man vet om det är möjligt att utnyttja detta anslag eller icke. I fjol rådde ungefär samma sysselsättningsgrad för byggnadsarbetarna som i år, jag skulle t. o. m. kunna säga något större. Allt detta visste man således på förhand, innan man väckte motionen, och vill man följaktligen icke ha någon ökad byggnadsverksamhet, då skall man icke rusa i väg på detta sätt. Som herr Karlsson i Grängesberg här mycket riktigt sade, att är det omöjligt att få detta utfört, kan man i varje fall förklara, att man får komma in med nya ansökningar, och så får man väl skjuta på saken ett halvår, om så skulle vara nödvändigt. Jag är övertygad om, att om nya ansökningar komme in, skulle icke en enda behöva stoppas på den grund att arbetskraft icke stode till förfogande. Vad som utgör hinder är, att det icke finns pengar och att man nu icke ens kan få ge in ansökningar om sådana förbättringsbidrag.

Herr Andersson i Tungalsta: Herr talman! Det är ju känt och omvitnat här i kammaren, både nu och tidigare, att dessa anslag till bostadsförbättrin-

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)

gar på landsbygden ha fyllt ett mycket stort och länge känt behov. Jag är också i tillfälle vittna om att hälsovårdsnämnderna ute i kommunerna i regel med mycket stort intresse ha handhaft den verksamhet som ålegat dem på detta område. Det är också känt, och det bör kanske understrykas, att de mycket bristfälliga bostadsbestånd som funnits och alltjämt finnas här i landet, särskilt på landsbygden, i mycket betydande grad kunnat saneras genom den verksamhet som här igångsatts. Men det är också riktigt, att det alltjämt återstår en hel del mindervärdiga bostäder, och det föreligger alltjämt ansökningar om bidrag i betydande omfattning. Det torde icke heller råda några delade meningar om att det behov som härvidlag finnes bör tillgodoses.

Vad det här närmast gäller är frågan i vilken takt dessa arbeten skola utföras och hur mycket som skall utföras under varje år. Då det rådde mycket stor arbetslöshet här i landet, var det givetvis av största intresse att se till att dessa arbeten forcerades så mycket som möjligt. När man dock hunnit förbättra en stor del av de dåliga bostäderna och då det blivit rikligare arbetstillgång, kan det icke nekas till att det finnes rätt goda skäl för att säga, att vi numera skola gå fram något försiktigare, då det gäller att åstadkomma arbeten på detta område. Vi skola nämligen komma ihåg, att det icke endast är de arbeten, som staten direkt bidrager till genom lån och på annat sätt, som här kommit till stånd. Den som haft tillfälle att resa omkring i landet och se vad som utträttats i detta avseende, kan utan tvekan säga, att bygder och byar helt ändrat utseende genom den verksamhet som här försiggått. Det är icke nog med att de gamla och fallfärdiga byggnaderna i mycket stor utsträckning ha snyggats upp och reparerats och att bostäderna gjorts bättre och beboeliga, utan verksamheten har även haft det goda med sig att när andra bostadsägare, som icke ha behov av eller överhuvud taget icke äro berättigade till att erhålla bidrag eller lån, ha sett att de gamla stugorna i byn ha blivit snygga, och kanske snyggare än deras egna, så ha de själva kommit på den tanken att det kanske är skäl uti att vi också bygga om våra bostäder. Man har faktiskt kunnat konstatera att det genom denna hjälp från statens sida har åstadkommit ett bostadsbyggande och bostadsförbättrande av bostäder på landsbygden, som är av mycket betydande mått.

Jag har den livliga förhoppningen att denna verksamhet skall kunna fullföljas, och jag hoppas att med det bidrag riksdagen i dag kommer att bevilja, ännu ett steg skall kunna tagas på denna väg. Jag hoppas också att en kommande riksdag skall fullfölja verksamheten. Det är dock icke av någon avgörande betydelse om man fullföljer verksamheten på ett eller två år.

Jag kan icke dela herr Ströms uppfattning att man kan använda vilka arbetare som helst till dessa arbeten. Jag har haft tillfälle att syna åtskilliga sådana här arbeten och måste säga, att det i vissa fall, när man använt folk som icke varit yrkeskunnigt, visat sig att de arbeten som utförts varit i viss mån förfelade. Man kan alltså icke så lättvindigt säga, att man kan sätta vilka människor som helst att utföra detta slag av arbete. Det vittnar för övrigt icke om någon större aktning för det yrke, som ju herr Ström själv tillhör, när han uttalar sig på sådant sätt.

Beträffande möjligheten att få arbetare och yrkeskunnigt folk ute i bygderna kan jag icke uttala mig. Jag har icke haft tillfälle att inhämta några uppgifter om hur det ligger till på detta område, men jag skulle tro att redan under innevarande sommar, i varje fall efter den 1 juli när dessa anslag bli tillgängliga, en betydligt ökad byggnadsverksamhet på landsbygden kommer att äga rum. Jag skulle också tro att om man kan fullfölja de byggnadsarbeten, som kunna komma till stånd genom de anslag som beviljas i år, så skall detta räcka ett bra stycke. Om man nästa år kan få ett ytterligare anslag till

Ang. främjande av bostadsbyggande på landsbygden. (Forts.)
 detta ändamål, tror jag att man snart skulle komma därhän att man kan säga, att det väsentligaste av bristerna i landsbygdens bostadsbestånd kan avhjälpas. Jag annoterar med största tacksamhet vad statsutskottet här gjort genom det tillägg på 500,000 kronor som statsutskottet föreslagit.

Det är ju även så att hälsovårdsnämnderna i någon mån ha vaknat till ute i bygderna. Man har även på de håll, där hälsovårdsnämnderna tidigare icke ansett eller åtminstone icke visat att de haft någon uppgift att fylla, kommit under fund med att man har en sådan uppgift. Genom de ändrade bestämmelser i hälsovårdsstadgan, som årets riksdag genomfört, tillkommer det hälsovårdsnämnderna något större befogenheter beträffande landsbygdens bostadsbestånd och uppsikten över detsamma. Det är att hoppas att hälsovårdsnämnderna begagna den möjlighet de därmed ha fått att utdöma en del mindervärdiga bostäder, beträffande vilka man av olika anledningar icke tidigare insänt ansökan om bostadsförbättringsbidrag; nu kommer det i hög grad an på hälsovårdsnämnderna att se till att bostadsförbättringar verkligen aktualiseras. Genom statsutskottets förslag blir det möjligt att i vissa fall nya ansökningar om bidrag kunna inlämnas och prövas, och det finns också möjlighet att erhalla detta redan under nästa budgetår.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter i denna debatt och slutar med att än en gång uttala den förhoppningen, att man ifrån riksdagens sida även i fortsättningen skall vara villig att se till att medel komma att stå till förfogande för fullföljande av denna verksamhet i den omfattning varav behov föreligger.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner angående utskottets hemställan i punkten I mom. a), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 135; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Karlsson i Grängesberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 107, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 135.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

På av herr talmannen vidare därå givna särskilda propositioner blevo utskottets hemställanden i punkten I mom. b) samt i punkten II av kammaren bifallna.

§ 12.

Härpå föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lånefonden för lantarbetarbostäder; och

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Växjö—Åseda—Hultsfreds järnvägsaktiebolag av Östra Värends järnväg; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätten för vissa mejerikonsulenter;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av § 29 mom. 1 och § 38 reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 61, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändrad lydelse av 19 § lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Vidare föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion angående utsträckning av försäkringsinspektionens befogenhet såsom tillsynsmyndighet över försäkringsverksamheten m. m.

Ang. försäkringsinspektionens befogenhet såsom tillsynsmyndighet över försäkringsverksamheten m. m.

Därvid anförde:

Herr Hermansson: Herr talman! Det är icke min mening att här framkalla någon längre debatt, men jag anser mig likväl ha anledning framhålla ett par synpunkter som sammanhånga med det föreliggande ärendet.

Jag vill då först påpeka att såväl utskottet som motionären och försäkringsinspektionen, som uttalat sig om motionen, äro fullständigt eniga i fråga om behovet av en officiell granskning av försäkringsverksamheten i vårt land. På den punkten råder således full enighet. Jag kan emellertid icke neka mig nöjet att här konstatera, att försäkringsinspektionen på en viktig punkt i år har givit uttryck åt en helt annan uppfattning än i fjol. Min försäkringsmotion vid fjolårets riksdag avstyrktes av inspektionen med den motiveringen, att försäkringsbolagen själva hade satt i gång med vidlyftiga utredningar i syfte att åstadkomma just en sådan sanering av försäkringsverksamheten, som jag då i min motion hade påyrkat, och att det därför vore nödvändigt att avvakta resultatet av dessa åtgärder från bolagsledningarnas sida, innan statsmakterna gjorde något åt saken. I år har inspektionen däremot icke offrat ett enda ord på detta förhållande utan ställer sig nu oreserverat bakom kravet på en omfattande statlig utredning. Och detta trots att försäkringsföreningens sakkunnigenämnd även i år finner det mycket angeläget framhålla, att dessa omtalade bolagsutredningar fortfarande pågå. Jag kan för min del icke draga mer än en slutsats av inspektionens ändrade uppfattning, nämligen den, att vederbörande icke längre väntar sig några verkliga resultat av bolagens egna saneringsåtgärder.

Inspektionen vill nu emellertid, liksom också utskottet, uppskjuta den föreslagna utredningen så att den kan ske i samband med den pågående revisionen

Ang. försäkringsinspektionens befogenhet såsom tillsynsmyndighet över försäkringsverksamheten m. m. (Forts.)

av aktiebolagslagen. Och inspektionen lovar också uttryckligen att göra framställning hos Kungl. Maj:t om att en dylik utredning måtte verkställas, en utredning som för övrigt enligt inspektionens mening skall gå längre än vad som yrkats i min motion vid årets riksdag. Då nu lagen om försäkringsrörelse i viss mån kommer att beröras av revisionen av aktiebolagslagen, har jag icke heller någon saklig invändning att göra emot den anordning, som försäkringsinspektionen således föreslagit och som utskottet också accepterat. Det är mig också ett särskilt nöje att kunna ta fasta på detta löfte ifrån försäkringsinspektionens sida. Huvudsaken för mig har nämligen icke varit att få riksdagen att direkt bifalla den motion jag väckt, utan huvudsaken har varit att nå *syftet* med motionen, nämligen att främja åstadkommandet av bättre förhållanden inom den svenska försäkringsverksamheten.

Det finns emellertid en punkt i utskottsutlåtandet som jag inte är riktigt säker på hur den skall tolkas, och det är i fråga om den tidpunkt, då den utlovade utredningen skall kunna tänkas komma i gång. Jag föreställer mig att revisionen av aktiebolagslagen icke kommer att bli färdig förrän om ett par tre år, och om den utredning, som här avses, skall komma att anstå under hela denna tid, skulle det således kunna dröja ganska många år, innan utredningen i fråga om försäkringsverksamheten kunde slutföras. Det förefaller också som om de rent tekniska och försäkringsorganisatoriska problem, som icke ha något direkt samband med revisionen av aktiebolagslagen, med fördel skulle kunna upptagas till behandling så snart som möjligt och oberoende av denna lagrevision. Det skulle således enligt min mening vara ur alla synpunkter lyckligast, om de frågor som beröra försäkringsverksamhetens rent praktiska sida så långt möjligt behandlades jämsides med lagberedningens arbete. Jag vore därför glad, om jag från utskottets sida kunde få ett svar på frågan, hur man bäst bör tolka utskottets mening i fråga om tidpunkten, när den utlovade utredningen kunde sättas i gång. Är det utskottets mening att utredning rörande försäkringsverksamheten skall påbörjas först sedan revisionen av aktiebolagslagen är slutförd? Eller är det meningen att den skall kunna påbörjas i så god tid, att den eventuella ändringen av lagen om försäkringsrörelse kan ske samtidigt med justeringen av den nya aktiebolagslagen?

Jag hoppas att den sista frågan kan besvaras med ja och att man således kan vara säker på, att utredningen icke behöver draga alltför långt ut på tiden. I så fall bör också resultatet bli precis detsamma, vare sig riksdagen godkänner utskottets utlåtande eller bifaller motionen. Det syftemål, jag med min motion avsett att vinna, blir ju nämligen i båda fallen tillgodosett. Under sådana förhållanden är det självklart, att jag också har anledning att känna mig fullt tillfredsställd med utskottets förslag och med det beslut, som riksdagen förmodligen kommer att fatta i det föreliggande ärendet. Jag är således tacksam om jag kunde få ett svar på de framställda frågorna, och jag avstår, herr talman, åtminstone tills vidare, från att framställa något yrkande.

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! När denna fråga diskuterades vid föregående års riksdag, anförde jag en del synpunkter på densamma, som jag har all anledning att den dag som i dag är fasthålla vid. De ha visat sig vara fullkomligt riktiga. Nu har man kommit ytterligare ett steg framåt genom att utskottet i det föreliggande utlåtandet förklarat sig vara ense med försäkringsinspektionen om att en utredning bör igångsättas på detta område.

Under tidigare försäkringsverksamhet här i landet har det som bekant varit på det sättet, att en mycket stor konkurrens, eller tävlan om man så vill, gjort sig gällande mellan de olika försäkringsinstitutionerna. Det är ju intet tvivel

Ang. försäkringsinspektionens befogenhet såsom tillsynsmyndighet över försäkringsverksamheten m. m. (Forts.)

underkastat, att denna tävlan också medfört ganska utomordentliga resultat på försäkringsverksamhetens område, och att detta arbete haft en social karaktär av mycket stor betydelse står såvitt jag kan förstå utom all debatt. Men denna konkurrens har också medfört en betydande fara, som har gjort försäkringstagarna ganska oroliga. Faran har bestått däri, att de enskilda bolagen under rådande konkurrens vidtagit sådana åtgärder, att försäkringstagarnas berättigade intressen i många fall blivit åsidosatta. Det är den faran, som i allra första hand måste uppmärksammas. Den kooperativa rörelsens starka frammarsch bottnar i att försäkringstagarna känna sig trygga. Genom denna försäkringsform skapas bättre möjligheter för försäkringstagarna till en fullt betryggande kontroll över försäkringsrörelsen. Kan en sådan kontroll skapas också i vad det gäller de privata bolagens försäkringsverksamhet, ha vi här i landet nått ett ganska gott stycke på väg.

Jag har, herr talman, för närvarande icke något yrkande.

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag är icke alldeles säker på att icke motionären i försäkringsinspektionens utlåtande lagt in mer än vad som i verkligheten står där. Försäkringsinspektionen har på grund av en hel rad omständigheter, som inspektionen påpekat, funnit sig nödsakad att begära, att en utredning skall komma till stånd inom kort eller rättare sagt inom överskådlig tid. Försäkringsinspektionen har därför saknat anledning att gå in på de materiella frågor utav synnerligen svårbedömlig art, som motionären här upptagit. Det finns icke heller någon anledning att närmare ingå på dessa, blott konstatera inspektionens försiktiga uttalanden.

Motionärens yttrande torde i huvudsak inneburi ett slags interpellation med begäran om en tolkning av utskottsutlåtandet. Motionären ville veta, när utredningen skulle sättas i gång. Jag skall inskränka mig till att i görligaste mån svara på denna interpellation. Jag måste beklaga, att utskottet och än mindre jag icke är tillräckligt mycket profet för att kunna angiva den exakta tidpunkten då utredningen kan sättas i gång. Lagberedningens arbete måste dessförinnan ha nått ett visst stadium. Detta har i utskottets utlåtande uttryckts så, att huvuddragen av den blivande aktiebolagslagstiftningen måste ha utformats. Innan så skett, kan man knappast tänka på att sätta i gång en utredning angående försäkringslagstiftningen. Vi ha inom utskottet varit övertygade om att försäkringsinspektionen i samverkan med bolagen — då detta stadium uppnåtts — kommer att begära utredning angående vad motionären med rätta kallat de tekniska frågorna. Då har man å ena sidan den juridiska plattform, som behövs för att man skall veta, hur man skall lägga kontrollagstiftningen, representationslagstiftningen och andra svåra problem, som motionären berört, och å andra sidan kan man då utan tidsutdräkt taga upp de försäkringstekniska frågorna. Det är viktigt, att detta senare sker vid en tidpunkt, som icke ligger alltför långt ifrån den, då man kan få till stånd en definitiv lagstiftning, detta därför att de senare årens erfarenheter beträffande medelsplacering, ränteläge m. m. visat, att man kan komma in på sådana lagstiftningsfrågor, som man för tio år sedan icke förutsåg.

När lagberedningen kommit fram till ett sådant stadium, att man kan överskåda den blivande lagstiftningen angående representation och kontrollordningar beträffande aktiebolag, kommer säkerligen försäkringsinspektionen att taga initiativet till en teknisk utredning, vars resultat sedermera kommer till uttryck i den slutliga lagstiftningen, vilken kommer att ske på grundval av bolagslagstiftningen, sådan denna definitivt utformas. Närmare tror jag icke vi i dag kunna angiva tidpunkten.

Ang. försäkringsinspektionens befogenhet såsom tillsynsmyndighet över försäkringsverksamheten m. m. (Forts.)

Vad slutligen beträffar den omständigheten att utskottet nu avstyrkt en utredning, är det klart, att detta berott just på den innebörd hos utredningskravet, som jag försökt klarlägga. Skulle man sätta i gång en utredning i dag, komme säkerligen en del arbete att utföras, som man icke hade någon nytta av, när utredningen skulle anslutas till lagberedningens förarbeten.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Slutligen föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående viss utsträckning av rätten till s. k. rekreativresor för tjänstemän inom Norrbottens län; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sju-årig folkskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild folkräkning m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 115, i anledning av väckta motioner om anslag till uppförande och utrustning av en centralanstalt i Göteborg för radioterapi vid kræfta;

nr 116, i anledning av väckta motioner om åstadkommande av en rimlig proportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän inom statsförvaltningen m. m.; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Bergslagerernas järnvägsaktiebolag av Dal—Västra Värmlands järnvägar och Åmål—Årjängs järnväg jämte två i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 35, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för sådana avgifter, som influtit till idrottsförening vid vissa tävlingar eller uppvisningar;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 mars 1889 (nr 2) om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål; och

nr 40, i anledning av väckt motion angående bestridandet av kostnaderna för hemtransport av avliden sjöman, som varit anställd å svenskt fartyg; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skogsundervisningens omorganisation jämte i ämnet väckta motioner.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under	3	dagar	fr. o. m.	den	17	maj	
herr <i>Ericsson</i> i Sörsjön		3	»	»	»	16	»	
» <i>Andersson</i> i Prästbol	»	4	»	»	»	19	»	
» <i>Nilsson</i> i Karlstad	»	2	»	»	»	16	»	
» <i>Nyblom</i>	»	2	»	»	»	17	»	
» <i>Vougt</i>	»	3	»	»	»	18	»	
» <i>Fast</i>	»	3	»	»	»	16	»	
» <i>Österström</i>	»	3	»	»	»	17	»	
» <i>Andersson</i> i Surahammar	»	2	»	»	»	17	»	
» <i>Johansson</i> i Djursnäs	»	3	»	»	»	18	»	
» <i>Lundell</i>	»	3	»	»	»	18	»	
» <i>Bengtsson</i> i Norup	»	3	»	»	»	18	»	och
» <i>Norell</i>	»	3	»	»	»	17	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.42 e. m.

In fidem

Pär' Cronvall.